

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

ТЕМА ЛЮДИНИ В КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ В РОМАНІСТИЦІ АНДРІЯ
КОКОТЮХИ («ВРЯТУВАТИ БЕРЕЗЕНЬ», «ТАЙМЕР ВІЙНИ. ДОВГА
КОМЕНДАНТСЬКА ГОДИНА»)

УЙФОЛУШІ ІНЕСА ЕДУАРДІВНА

Студентка 4-го курсу

Освітня програма: Українська мова і література

Спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література)

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 2024

Науковий керівник: **Кордонець О.А.**,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології
(*науковий ступінь, вчене звання, посада*)

Завідувач кафедри: **Берегсасі А.Ф.**,
доктор з гуманітарних наук, професор, доцент
(*науковий ступінь, вчене звання, посада*)

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2025 року

Протокол № _____ / 2025

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота

**ТЕМА ЛЮДИНИ В КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ В РОМАНІСТИЦІ АНДРІЯ
КОКОТЮХИ («ВРЯТУВАТИ БЕРЕЗЕНЬ», «ТАЙМЕР ВІЙНИ. ДОВГА
КОМЕНДАНТСЬКА ГОДИНА»)**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

УЙФОЛУШІ ІНЕСА ЕДУАРДІВНА

Освітня програма: Українська мова і література

Спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література)

Науковий керівник: **Кордонець О.А.**,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології
(*науковий ступінь, вчене звання, посада*)

Рецензент: **Вайдич Т. В.**,
магістр філології, старший викладач кафедри філології

Берегове
2025

Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

**AZ EGY EMBER KRÍZISHELYZETBEN TÉMÁJA ANDRIJ KOKOTYUKHA
REGÉNYEIBEN („MEGMENTŐ MÁRCIUS”, „WAR TIMER. LONG CURFEW”)**

Szakdolgozat

Készítette: Újfalusi Inesza

IV. évfolyamos Középiskolai oktatás (ukrán nyelv és irodalom)

szakos hallgató

Témavezető: Kordonec Olekszandr,
a filológiai tudományok kandidátusa, docens
(*tudományos fokozat, cím, tisztség*)

Recenzens: Vajdics Tetyána,
a filológiai mester, filológia adjunktus
(*tudományos fokozat, cím, tisztség*)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. Тематичне та жанрове різноманіття прози Андрія Кокотюхи.....	11
РОЗДІЛ II. Психологізм роману «Врятувати березень».....	21
РОЗДІЛ III. «Таймер війни. овга комендантська година» як зразок воєнного шпигунського роману.....	32
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	6
I. FEJEZET Andrij Kokotyukha prózájának tematikai és műfaji sokszínűsége.....	11
II.FEJEZETA „Megmenteni Márciust” regény pszichologizmusa.....	21
III. FEJEZET. „A háború időmérője. Hosszú kijárási tilalom” mint a háborús kémregény egyik példája.....	32
ÖSSZEGZÉS.....	42
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	44

ВСТУП

Андрій Кокотюха – один із найвідоміших сучасних українських письменників, а також журналіст і сценарист. Народився 1970 року в Ніжині Чернігівської області. Його літературний шлях розпочався наприкінці 1980-х років, а справжнє визнання прийшло в 1990-х, коли він активно почав публікувати свої романи. За роки творчості Кокотюха став автором понад сорока книжок, охопивши такі жанри, як детектив, трилер, роман жахів, історичний роман і пригодницький роман. Кокотюха відомий своєю майстерністю у створенні динамічного сюжету, що вдало поєднує детектив, трилер, соціальну драму та історичну прозу. Його творчість вирізняється прагненням популяризувати жанрову літературу, залишаючись у межах національної специфіки. Автор часто звертається до української історії, переплітаючи її з сучасними реаліями, що додає його творам особливого колориту.

Заслуги прозаїка були високо оцінені як читачами, так і критиками: Кокотюха є лауреатом різноманітних престижних українських премій, зокрема «Коронації слова», а крім цього має визнання на міжнародних форумах. Адаптація багатьох книг автора для кіно та телебачення свідчить про універсальність його стилю та актуальність для різних аудиторій. Крім літературної діяльності, Кокотюха активно працює в кіноіндустрії, створюючи сценарії як до своїх творів, так і до оригінальних проєктів. Ця багатогранність зробила його важливою постаттю як у літературному, так і в медійному просторі сучасної України.

Творчість Андрія Кокотюхи відіграє вагомую роль у формуванні сучасної української масової прози. Його твори одночасно інтригують динамічністю сюжету й акцентують увагу на ключових питаннях життя українського суспільства. Автор поєднує елементи захопливих пригод із роздумами над національними та соціальними темами, пропонуючи своє бачення історичних подій і ментальних особливостей України. Романи Кокотюхи мають широкий резонанс завдяки актуальним тематикам, таким як політична й соціальна ситуація в країні чи питання національної ідентичності. Попри жанрову спрямованість, його книги містять глибоку соціальну й психологічну складову, роблячи їх не лише цікавим читанням для масової аудиторії, а й важливим культурним явищем.

Особливу увагу Андрій Кокотюха приділяє історичним темам, зокрема в таких романах, як «Червоний» (2012) і «Справа отамана Зеленого» (2014). У цих творах розкривається складна соціальна ситуація в Україні під час різних етапів її історії, зокрема в період визвольної боротьби українського народу 1919 року та під час Другої світової війни. Окрім того, значну частину творчості Кокотюхи становлять сучасні детективи, де акцент зроблено на напружених сюжетах і захопливих інтригах.

Внесок Кокотюхи у розвиток української літератури є вагомим, особливо в контексті популяризації жанрів, які не отримували належної уваги в традиційному літературному полі. Завдяки його роботі детектив і трилер стали ближчими до українського читача і здобули визнання серед масової аудиторії. Раніше ці жанри часто сприймалися як щось чужорідне або мало характерне для національної літератури.

Творчий доробок Андрія Кокотюхи привертає значну увагу в українському літературознавстві, що зумовлює активний інтерес до вивчення як жанрово-стильових особливостей його текстів, так і соціокультурних, національних та психологічних аспектів, відображених у них. Упродовж останніх років дослідження цього письменника охоплюють низку перспектив: від аналізу специфіки жанру та тематики до розгляду питань соціально-політичного змісту його творів.

Серед науковців, які найбільш активно досліджують творчість Андрія Кокотюхи, слід відзначити праці Олі Липинської, Анни Кривопишиної, Тамари Гундорової, Олени Романенко та Софії Філоненко. Їхні дослідження охоплюють різноманітні аспекти літературної спадщини письменника, зокрема його інноваційний підхід до жанрів детективу й трилера, використання елементів соціальної драми та психологічного аналізу, а також значення масової літератури в сучасному культурному просторі. Ці праці пропонують більш глибоке осмислення літературного потенціалу Кокотюхи, розглядаючи його творчість у контексті суспільних реалій та читацьких інтересів.

Окремий науковий інтерес викликають романи Кокотюхи: «Червоний» (2012), «Таймер війни» (2023), «Врятувати березень» (2022), «Київські бомби» (2014) та «Справа отамана Зеленого» (2014). Ці твори відзначаються майстерним синтезом жанрових традицій із соціально-політичними проблемами, що надає їм вагоме місце в літературному дискурсі сучасної України. Поєднання жанрової виразності з аналізом актуальних суспільних явищ не тільки підвищує популярність його творів серед широкої аудиторії, але й сприяє розширенню горизонту їх наукового опрацювання.

Оля Липинська виступає як одна з провідних дослідниць літературної творчості Андрія Кокотюхи, приділяючи особливу увагу його роману «Червоний». У своїх дослідженнях вона акцентує увагу на інноваційному підході письменника до формування образів персонажів та їхньої соціальної значущості. Зокрема, вона аналізує, яким чином зображення упівців як головних героїв сприяє актуалізації цих образів для сучасного читача. За словами Липинської, роман не лише охоплює тему боротьби за незалежність, але також заглиблюється у складні аспекти внутрішніх конфліктів і морального вибору. Дослідниця зазначає, що Кокотюха створив персонажа, котрий викликає бажання наслідування, постать, поряд з якою цікаво жити та спілкуватися. Такий підхід до

характеристики героя, що поєднує високі моральні якості з прагненням до справедливості, стає вагомим чинником у переосмисленні літературних стереотипів про українців. На думку Липинської, «він показав читачам крутого українця. Українця, на якого читач захоче бути подібним. Ну, або поруч з яким цікаво жити»¹.

Олена Романенко акцентує на різноплановості детективного жанру в творчості Кокотюхи, трактуючи його не лише як засіб створення динамічного сюжету, але й як інструмент для дослідження соціальних явищ і внутрішньої психології людини. У її трактуванні детективна проза автора стає платформою для осмислення моральних конфліктів і складних граней людської натури².

Дослідниця О.Філоненко відзначає, що «масова література – сукупність літературних творів, які адресуються широкому читачькому загалу й функціонують за законами літературної індустрії відповідно до своєї жанрової приналежності»³. У своїй роботі вона підкреслює, що масова література не лише адаптується до сучасних ринкових умов, а й виконує важливу культурну роль, відповідаючи на соціальні запити та запити широкої аудиторії.

Тамара Гундорова додає до дискусії інший аспект, зазначаючи, що розмежування літератури на масову та елітарну стало наслідком комерціалізації культури і перетворення культурних цінностей на товар. Вона критично осмислює ієрархічний підхід до літератури, який штучно розділяє її на «високу» і «масову». Такий поділ, на думку дослідниці, лише сприяє формуванню стереотипів і звужує розуміння значення літератури в сучасному суспільстві. Зокрема, літературознавиця стверджує, що таке розмежування елітарної та масової літератури обумовлено перетворенням «культурних цінностей на товар, появою артистичної антрепризи»⁴.

Загалом попри те, що Андрій Кокотюха є одним із найвідоміших українських письменників сучасності, вивчення його творчості перебуває ще на початковому етапі. У літературознавстві переважають або короткі огляди та рецензії, або об'ємніші праці, присвячені жанровим особливостям його романів. Натомість тема людини в кризовій ситуації в найновіших книгах прозаїка ще не була предметом окремого ґрунтовного дослідження. Саме в цьому вбачаємо **актуальність нашої теми**.

¹ Липинська О. Швидко читати, але довго думати: про роман Андрія Кокотюхи "Червоний". Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2012/12/121214_book_2012_readers_review_kokotuha_dt (завантажено 19.02.2025)

² Романенко О. Семіосфера української масової літератури: Текст. Читач. Епоха. Київ, 2014. С. 112.

³ Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр. Донецьк: ЛАНДОН–XXI, 2011. С.88.

⁴ Гундорова Т. Кіт і література. Травестії. Київ: Факт, 2008. С. 150

Загалом, дослідження людини в умовах кризових ситуацій належить до найважливіших аспектів сучасної літератури, про що свідчать і твори Андрія Кокотюхи. На тлі постійних соціальних, політичних та економічних трансформацій, що спостерігаються в українському суспільстві, проблема психологічних і соціальних змін особистості в екстремальних обставинах набуває особливої вагомості. Зокрема, у романах Кокотюхи, таких як «Врятувати березень» і «Таймер війни. Довга комендантська година», висвітлюються життєві долі персонажів, яких випробовують нелегкими моральними та психологічними викликами щоденної реальності.

Предметна значущість цієї теми виходить за межі літературознавства, оскільки вона резонує з актуальними питаннями суспільства, що переживає фази нестабільності й конфліктів. Відображення внутрішніх протиріч героїв надає читачеві можливість глибшого осмислення тих соціально-психологічних процесів, які проявляються під час війни, соціальної ізоляції чи особистих драм. Криза – як на рівні індивіда, так і на рівні суспільства – виступає визначальним чинником у формуванні літературних персонажів і впливає на соціокультурне сприйняття дійсності. Через складні життєві шляхи своїх героїв Андрій Кокотюха порушує важливі питання морального вибору, стійкості й необхідності знайти шляхи до самозбереження навіть у ситуаціях крайньої невизначеності.

Таким чином, аналіз образу людини в кризових обставинах на матеріалі творів Кокотюхи є не лише актуальним, але й своєчасним завданням. Він дозволяє простежити, як сучасна українська література реагує на виклики сучасності й висвітлює особливості психологічних і соціальних змін у періоди кризових ситуацій. Такий підхід сприяє не лише більш глибокому розумінню авторських героїв, а й узагальненню досвіду, який може бути корисним для інтерпретації актуальних викликів сьогодення.

Метою цього дослідження є детальний аналіз специфіки зображення людини в кризових обставинах у романах Андрія Кокотюхи «Врятувати березень» і «Таймер війни. Довга комендантська година». У межах наукової роботи буде розглянуто, як письменник через своїх персонажів відтворює соціальні, моральні та психологічні випробування, з якими вони зіштовхуються, а також які моделі адаптації та стратегії виживання в екстремальних умовах він пропонує аудиторії.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- 1) Дати загальну характеристику тематичного та жанрового різноманіття прози Андрія Кокотюхи, з'ясувати, до яких тем найчастіше звертався письменник і в яких жанрах працює;
- 2) Розкрити засоби психологізму у творенні персонажів роману «Врятувати березень»

- 3) Проаналізувати роман «Таймер війни. Довга комендантська година» як зразок воєнного шпигунського роману

Об'єктом дослідження виступають романи Андрія Кокотюхи «Врятувати березень» і «Таймер війни. Довга комендантська година».

Предметом дослідження є поетика та проблематика згаданих романів письменника.

Застосовані у роботі **методи дослідження** – біографічний (використання фактів з біографії письменника для розуміння особливостей художніх творів), типологічний (з'ясування типологічних паралелей між творами Андрія Кокотюхи та інших письменників, що зверталися до теми війни), філологічно-естетичний (літературні твори розглянуто з погляду їх художньої вартості), культурно-історичний (твори прозаїка розглядається в суспільно-історичному контексті нашої доби), психоаналітичний (роль свідомого й підсвідомого в характерах персонажів) та інші.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що результати та висновки аналізу мають значення для подальшого дослідження творчості Андрія Кокотюхи та для використання прози автора для формування гуманістичного світогляду школярів, а також формують нові погляди на творчу спадщину сучасного українського письменника.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що матеріали цього дослідження можуть бути використані на спецкурсах та семінарах з сучасної української прози, у процесі написання курсових та кваліфікаційних робіт. Крім цього, результати нашої роботи можуть використовуватися при розробці уроків для учнів закладів загальної середньої освіти та у процесі створення літературознавчих курсів та спецкурсів з вивчення прози А. Кокотюхи.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Обсяг роботи складає 45 сторінок, з них 39 основного тексту.

РОЗДІЛ І

ТЕМАТИЧНЕ ТА ЖАНРОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ ПРОЗИ АНДРІЯ КОКОТЮХИ

Андрій Кокотюха є одним із найвідоміших сучасних українських письменників, творчість якого охоплює детективний жанр, трилери та історичні романи. Його літературні здобутки вражають не тільки широку читацьку аудиторію, але й дослідників, які вивчають жанрову композицію його творів, стилістичні риси та соціокультурну значимість.

Андрій Кокотюха, народився у 1970 р. в місті Ніжин Чернігівської області. Цей край є також батьківщиною Миколи Гоголя, вплив якого на себе сучасний автор визнає. Це, зокрема, проявляється в елементах готики, якими Кокотюха послуговується в низці детективних романів.

Кокотюха навчився читати ще в чотири роки, а свою першу пригодницьку розповідь написав у віці семи років. Публікуватися почав з чотирнадцяти років, а повноцінний літературний дебют відбувся в 1990-х роках, коли його твори почали друкувати провідні українські видавництва. 1992 року майбутній письменник закінчив факультет журналістики Київського університету ім. Тараса Шевченка. Ще перебуваючи в статусі здобувача вищої освіти, перепробував професії меблевика, будівельника, шляховика, торгував газетами, журналами й книжками. Кілька років працював у редакції гумористичного журналу «ВУС» (Видання українських сатириків) та оргкомітеті Всеукраїнського фестивалю гумору.

На сьогодні Кокотюха є автором понад дев'яноста книжок, що охоплюють різноманітні жанри, зокрема детективи, трилери, історичну прозу, кримінальні романи, неоготичні детективи, а також твори для дітей і підлітків. Значна частина його творчості була адаптована для кінематографу, що свідчить про широку популярність його сюжетів серед різних аудиторій.

Окрім літературної діяльності, Кокотюха відомий як журналіст і сценарист. Перший фільм за його сценарієм, стрічка «Тупик», створено 1998 року. Крім «Червоного», екранізовано романи «Легенда про Безголового», «Повзе змія», «Червоний. Без лінії фронту». Письменник є автором понад 200 сценаріїв до художніх та документальних серіалів, працював на реаліті-шоу. Мінісеріал «Століття Якова» за романом Володимира Лиса, сценарій до якого писав Андрій Кокотюха, став 2016 року першим україномовним телефільмом на українському телебаченні впродовж 12 років. Цей фільм мав високий рейтинг, кілька разів повторювався на прохання глядачів та здобув професійну нагороду «Телетріумф» як кращий мінісеріал (2018).

Дослідниця Ярослава Бригадир стверджує, що проза Андрія Кокотюхи «є безперечним зразком сучасної української масової літератури. Напевне, жоден інший автор,

– продовжує літературознавця, – не докладає настільки потужних зусиль, аби закріпитися на позиції масового письменства. Так, наприкінці 2013 р. у письменника відбулося всеукраїнське турне під назвою «43 у 43», тобто 43 книги видав автор за свої 43 роки, а от у 2014 р. вийшли ще й історичні романи «Київські бомби» та «Справа отамана Зеленого. Українські хроніки 1919 року». Отож, як бачимо, творчої плідності письменнику не бракує. Так, 2013 р. бестселером було визнано ще один історичний роман Кокотюхи – «Червоний» (за даними видавництва «Клуб сімейного дозвілля» він навіть обігнав новий роман «Вітер у замкову шпарину» «короля жахів» Стівена Кінга). Зауважимо, що для творів масової літератури наявність маркера «бестселер» є надзвичайно важливою, ця відзнака здобувається, однак, не лише за умови наявності виразної художньої якості, часто її отримання супроводжується використанням добре відомих маркетингових технологій та дотриманням тенденцій так званої літературної моди»⁵.

Багатогранність та творча результативність Андрія Кокотюхи дозволила йому стати одним із найвпізнаваніших сучасних українських письменників. За внесок у розвиток національної літератури він був удостоєний численних нагород, зокрема звання «Золотий письменник України». Загальний наклад книжок Андрія Кокотюхи в Україні складає понад 500 тисяч примірників. Твори автора перекладені англійською, французькою, болгарською, арабською мовами. 2018 року письменник представляв Україну на міжнародному фестивалі детективної літератури «Quais du Polar» (Ліон, Франція), де став першим перекладеним з української автором за всю історію фестивалю.

Перша видана книга письменника – кримінальний роман «Шлюбні ігрища жаб» (1996), який викликав неоднозначну реакцію в тогочасному літературному середовищі, що й зробило дебютанта знаменитим. Сюжет твору доволі банальний і водночас динамічний та захопливий: у 1991 році семеро молодих грабіжників-початківців викрадають мільйон, але пригоди на цьому тільки починаються, адже гроші ще й треба поділити, а люди, в яких викрали кошти, починають пошуки. Цікаво, що у 2024 році роман було перевидано у видавництві «Навчальна книга – Богдан». Це перевидання доповнене післямовою про історію створення книги та її пригоди після публікації. Загалом на сьогодні роман можна трактувати як оригінальний документ епохи, котру відчув та в художній формі зафіксував Андрій Кокотюха і деякі прикрі ознаки якої в нашому сьогоденні досі проявляються.

У 1999 році Андрій Кокотюха видав роман-бойовик «Повернення сентиментального гангстера», який вийшов у київському видавництві «Зелений пес». Цей твір продовжує кримінальну тематику та розповідає історію гангстера, який після тривалої відсутності

---

⁵ Бригадир Я. Сучасна українська масова література крізь призму творчої індивідуальності Андрія Кокотюхи // Волинь філологічна: текст і контекст. 2018. № 19. С.46.

повертається до рідного міста. У романі поєднано елементи кримінального жанру та психологічної драми, що дає змогу глибше розкрити внутрішній світ головного героя. Автор зосереджується не лише на кримінальних подіях, а й на емоційних та моральних дилемах персонажа⁶.

Наступний роман «Нейтральна територія» з'явився у 2001 році у львівському видавництві «Кальварія». Це твір, що досліджує складні взаємини між персонажами на тлі кримінальних подій. Важливою особливістю цього роману є поєднання жахів із соціальною проблематикою. Його написано в період, коли автор перебував у глибокій депресії через втрату роботи та засобів до існування⁷. Саме тому роман наповнений темною атмосферою, що підсилює емоційне напруження. Книга підіймає важливі моральні питання, змушуючи героїв робити складний вибір між життям і смертю. Сюжет зосереджується навколо містичного трилера, в якому персонажі стикаються з надприродними силами. Їм доводиться вирішувати, чи змиритися з Дияволом, який збирається відродитися в їхніх тілах, чи прийняти неминучу смерть. Таким чином, «Нейтральна територія» поєднує містичні мотиви з філософськими роздумами про людську сутність. Роман закріпив за Кокотюхою репутацію майстра жанрової літератури, що вміло поєднує кримінальний, містичний і психологічний компоненти.

Продовжуючи працювати у жанрі трилера та детективу, Андрій Кокотюха створив низку захопливих романів, що поєднують напружений сюжет, кримінальні розслідування та глибокий психологізм. З 2003 по 2005 рік він опублікував кілька помітних творів, серед яких «Мама, донька, бандюган», «Любити живих» і «Повзе змія».

Роман «Мама, донька, бандюган» (2003) став одним із найпопулярніших видань Андрія Кокотюхи серед жіночої аудиторії. Спочатку він задумувався як мелодрама для журналу «Жінка», але після припинення його виходу автор переосмислив сюжет. У результаті вийшла кримінальна мелодрама, в якій майстерно поєднано драматичні сімейні стосунки та напружений сюжет. Головна увага зосереджена на стосунках матері та доньки, які опиняються в центрі кримінальної історії⁸.

Наступного року, у 2004-му, з'явився роман «Любити живих», написаний у співавторстві з Максимом Розумним. Це детективна історія з елементами психологічної

⁶ Кокотюха А. Повернення сентиментального гангстера. Зелений пес. 1999. 184 с.

⁷ Біографія. Сайт Андрія Кокотюхи. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://www.kokotuha.com/%D0%B1%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%8F/> (дата завантаження 13.03.2025)

⁸ Андрій Кокотюха. Біографія. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.writers.in.ua/writer/andrii-kokotiuha/> (дата завантаження 13.03.2025)

драми, що досліджує тему любові та смерті. У творі розкриваються моральні дилеми персонажів, змушених робити важкий вибір.

У 2005 році Кокотюха випустив трилер «Повзе змія», який здобув III премію на конкурсі «Коронація слова». Роман розповідає про серійного вбивцю Богдана Баглая та журналістку Олену Суржу, яка вирішує зняти про нього сенсаційний матеріал. Олена, бажаючи отримати визнання, несподівано для себе опиняється в небезпеці. Засуджений на довічне ув'язнення злочинець вирішує помститися журналістці та тікає з в'язниці. Поліція та її роботодавець не можуть захистити героїню, і єдиною надією для неї стає колишній оперативник Макс Глод. Він свого часу вже ловив Богдана Баглая і тепер має зробити це знову. Сюжет тримає читача в напрузі до самого фіналу. Автор називає цей твір сумішшю трилера, кримінальної «поліцейської історії» та виробничого роману⁹.

Книга отримала схвальні відгуки за глибокий психологізм та детальне змалювання роботи медіа та правоохоронних органів. Успіх роману сприяв екранізації, за мотивами твору було знято детективний фільм. «Повзе змія» закріпив репутацію Кокотюхи як майстра жанрової літератури.

Окрім детективів і трилерів, Андрій Кокотюха активно працював у жанрі пригодницької літератури для дітей та підлітків. Його книги поєднують захопливі сюжети, історичні загадки та динамічні пригоди, які тримають читачів у напрузі. Письменник вміло використовує реальні історичні події, щоб створити інтригуючі та пізнавальні історії, які не лише розважають, а й розширюють знання юних читачів.

У 2005 році вийшов роман «Шукачі скарбів», що поєднує пригодницький і детективний жанри. Головні герої вирушають на пошуки золота, захованого в нетрах сибірської тайги. Шлях до скарбу пролягає через болота, стрімкі річки, суворий клімат і смертельно небезпечних хижаків. Єдиний ключ – саморобна карта, яку поколіннями зберігали українські переселенці. За нею в різні епохи полювали чекісти, кадебісти та шпигуни. Однак справжніх шукачів рятують дружба, сміливість і винахідливість. Книга, написана у кращих традиціях авантюрного жанру, переносить читача у різні історичні періоди та місця – від Києва до Західного Сибіру¹⁰.

Однією з найпопулярніших серій у жанрі пригодницького роману стала трилогія про школярів Данила, Богдана та їхню подругу Галку. У першій книзі, «Таємниця козацького скарбу», друзі випадково знаходять сліди стародавнього скарбу – бочки із золотими монетами та золотої булави, захованих ще за часів козаччини. Проте їхнім відкриттям

⁹ Жанрові одкровення Андрія Кокотюхи: інтелект-реліз / укладач В. В. Потуремець // Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара. Полтава, 2017. 15 с.

¹⁰ Кокотюха А. Шукачі скарбів. Київ: Нора-друк, 2005. 67с.

зацікавлюються не лише науковці, а й небезпечні злочинці, тож підлітки змушені вступити у справжню гонитву за скарбом. У другій книзі, «Таємниця зміїної голови», події переносяться на Поділля, де друзі намагаються розгадати чергову історичну загадку. Цього разу вони шукають легендарний діамант, який нібито залишився від часів народного месника Устима Кармелюка. Старовинні замки, підземні лабіринти та небезпечні противники змушують героїв проявити винахідливість і сміливість, щоб випередити злочинців та врятувати історичну спадщину. Третя книга серії, «Таємниця підводного човна», переносить друзів у Крим, де на дні загадкової бухти прихований один із перших підводних човнів Українського флоту – «Сом». Легенди свідчать, що разом із човном було затоплено справжній скарб, який може змінити уявлення про важливий період української історії. Однак шлях до відкриття таємниці нелегкий, адже на скарб полюють не лише юні дослідники, а й небезпечні суперники¹¹.

Окрім серії про Данила, Богдана та Галку, Андрій Кокотюха створив особливу серію книг для підлітків, присвячену юному гімназисту-детективу Юрку Туряниці. Ця серія, що складається з романів «Гімназист і Чорна Рука», «Гімназист і Вогняний Змій» та «Гімназист і Біла Ворона», занурює читача в атмосферу Києва початку ХХ століття. У цих книгах переплітаються елементи історичного роману, класичного детективу та пригодницької літератури, що робить їх особливо привабливими для молодих читачів.

Головний герой серії, Юрко Туряниця, – допитливий, кмітливий і сміливий юнак, який не боїться кидати виклик злочинному світу. У першій книзі, «Гімназист і Чорна Рука», він стикається з таємничим злочинцем, що шантажує учнів гімназії. Розкриваючи цю справу, Юрко вперше випробовує свої детективні навички¹². Друга книга, «Гімназист і Вогняний Змій», переносить читача у світ небезпечних підпалів історичних будівель Києва, які герой розслідує разом із приватним детективом Назаром Шпигом¹³. У третій частині, «Гімназист і Біла Ворона», перед юним детективом постає новий, ще хитріший супротивник, розгадати таємницю якого стає справжнім викликом¹⁴. Серія про гімназиста Юрка Туряницю вирізняється яскравими персонажами, динамічним сюжетом і достовірним історичним тлом. Автор майстерно передає атмосферу початку ХХ століття, використовуючи реалії тогочасного Києва, що додає книгам особливого колориту.

¹¹ Захоплюючі детективи українським дітям від Андрія Кокотюхи! Рекомендує бібліотека для дітей №4 // ЗАПОРІЖЖЯ. КУЛЬТУРА. Електронний ресурс. Режим доступу: [Захоплюючі детективи українським дітям від Андрія Кокотюхи! Рекомендує бібліотека для дітей №4](#) (дата завантаження 13.03.2025)

¹² Кокотюха А. Гімназист і Чорна Рука . «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2016. 224 с.

¹³ Кокотюха А. Гімназист і Вогняний Змій. «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2018. 272 с.

¹⁴ Кокотюха А. Гімназист і Біла Ворона. «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2019. 272 с.

Водночас детективні розслідування тримають у напрузі, а персонажі захоплюють своїми характерами та мотиваціями.

Книги Андрія Кокотюхи для дітей та підлітків вирізняються яскравими персонажами, динамічним сюжетом і захопливими пригодами. Автор майстерно поєднує історичні факти та вигадані події, створюючи книги, що не лише розважають, а й пробуджують інтерес до історії, виховують кмітливість і любов до рідної країни.

Андрій Кокотюха є одним із тих українських письменників, які активно розвивають жанр готичного детективу. Літературний критик Софія Філоненко навіть називає його «батьком українського готичного детективу»¹⁵, що підтверджується його знаковими творами. Яскравими прикладами цього жанру є романи «Темна вода» (2006) та «Легенда про Безголового» (2007), які поєднують елементи містики, трилеру та класичного детективного розслідування.

Події роману «Темна вода» розгортаються у віддаленому селі, яке оповите моторошною легендою про чудовисько, що мешкає в Тихому Затоні на річці Десні. Місцеві жителі вірять, що ця загадкова істота вбиває всіх, хто порушує давній спокій водойми. Однак головний герой починає розслідування і поступово розкриває правду, де містика межує з жорстокою реальністю¹⁶.

У «Легенді про Безголового» події розгортаються в маленькому містечку Дунаївці, де серійний убивця жорстоко розправляється з жертвами, залишаючи їх безголовими. Місцеві мешканці пов'язують злочини з давнім переказом про Безголового вершника, дух якого нібито повернувся мститися. Атмосфера страху й напруги у творі посилюється завдяки майстерному використанню елементів готичного роману, зокрема старовинних легенд і напівзруйнованих будівель¹⁷.

Обидва романи будуються за класичною схемою готичного детективу: є загадкові вбивства, містичні елементи, ізольоване середовище та герой-скептик, який намагається знайти логічне пояснення подіям. Важливою особливістю цих творів є взаємодія минулого з сучасним: старовинні легенди та забобони впливають на поведінку людей і навіть на хід розслідування. Кокотюха майстерно передає атмосферу страху та невизначеності, тримаючи читача в напрузі до останньої сторінки. Він використовує прийом контрасту між раціональним поясненням і містичними припущеннями, змушуючи героїв і читачів сумніватися у власних здогадках. Готичний детектив у творчості Кокотюхи не просто

¹⁵ Лицар сучасного українського детективу Андрій Кокотюха // Кременчуцька Центральна Бібліотека, 2020. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://cbsbook.com.ua/vidznachaemo/3694-licar-suchasnogo-ukrayinskogo-detektivu-andry-kokotyuha.html>

¹⁶ Кокотюха А. Темна вода. Київ: Нора-Друк, 2006. 260 с.

¹⁷ Кокотюха А. Легенда про Безголового. Київ: Нора Друк, 2007. 284 с.

слідуює канонам жанру, а й адаптує їх до української дійсності. Автор вплітає в сюжети автентичні українські легенди, історичні події та місцевий колорит, що робить його твори унікальними.

Роман «Аномальна зона» є ще одним яскравим прикладом поєднання елементів готичного детективу та пригодницького роману у творчості Андрія Кокотюхи. Автор створює атмосферу страху, загадковості та невідомого, змушуючи читача балансувати між реальністю та містикою. Це твір, що одночасно захоплює своїм динамічним сюжетом і тримає у напрузі через похмурий антураж та невизначеність подій.

Тематика роману тісно пов'язана з українськими народними легендами та міфами. У центрі подій – таємниче поліське село, де зникають люди, а потім повертаються без пам'яті, що нагадує класичні готичні історії про місця з «темною енергією». Головний герой, капітан міліції Сергій Бражник, змушений розслідувати загадкову справу, що поступово перетворюється на боротьбу зі страхами, ірраціональним жахом і невидимою загрозою. Атмосфера тривоги та невідомості наростає, коли герой стикається з межами логічного пояснення подій¹⁸.

Кокотюха майстерно використовує традиційні риси готичного роману – відчуття приреченості, моторошну природу, ізольоване місце дії, а також таємниці минулого, що впливають на теперішнє. Однак у романі також помітні риси класичного пригодницького детективу: напружене розслідування, переслідування слідів злочину та постійний ризик для головного героя. Саме це поєднання жанрів робить «Аномальну зону» унікальною в сучасній українській літературі.

Роман відзначається глибокою психологічною складовою, адже страх перед невідомим – один із найдавніших людських інстинктів. Автор ставить перед читачем питання: чи можливо пояснити всі таємниці раціонально, чи все ж є сили, що виходять за межі наукового розуміння? Ця багатошаровість наративу привернула увагу не лише українських читачів, а й міжнародної спільноти.

«Аномальна зона» стала першим українським детективним романом, представленим на престижному Міжнародному фестивалі детективної літератури в Ліоні. Це підтвердило, що Кокотюха не лише успішно експериментує з жанрами, а й створює твори, здатні зацікавити європейську аудиторію. Його вміння поєднувати готичний жах, детективне розслідування та пригодницький сюжет робить цей роман знаковим у сучасній українській літературі.

---

¹⁸Кокотюха А. Аномальна зона. Київ: Нора-Друк, 2014. 246 с.

Андрій Кокотюха відомий не лише як автор детективів і трилерів, а й як письменник, який працював у жанрі політичної біографії. У часи, коли серед читачів був високий попит на книги про політиків, він отримав замовлення від видавництва «Фоліо» на написання таких творів. У 2006 році він створив біографію Юлії Тимошенко під назвою «Юля»¹⁹. Ця книга була написана всього за 45 днів, і автор використовував для її створення лише відкриті джерела. Водночас Кокотюха прагнув не лише подати факти, а й розкрити образ Тимошенко як політичного лідера. У 2007 році він написав ще одну біографію – «Юрій Луценко. Польовий командир»²⁰. Цей твір присвячений одному з найбільш відомих політиків того часу, який відіграв важливу роль у політичному житті країни. Обидві книги є спробами відобразити реальні події та характери їхніх героїв без зайвої ідеалізації. Кокотюха не ставив собі за мету глибокий аналіз чи політичну оцінку, а скоріше створив хроніку подій, пов'язаних із життям цих особистостей. Стиль його викладу відрізняється динамічністю, що робить книги цікавими для широкого загалу. Біографії Кокотюхи – це не лише перелік фактів, а й захопливий виклад політичних процесів в Україні. Вони дають змогу краще зрозуміти, як формувалися образи Тимошенко та Луценка в очах громадськості. Книги стали частиною політичного дискурсу і привернули увагу читачів, які прагнули дізнатися більше про своїх лідерів. Таким чином, Кокотюха довів, що може працювати не лише у сфері художньої літератури, а й у жанрі документальної прози.

Андрій Кокотюха відомий своїми історичними романами, які поєднують захопливі сюжети з глибоким зануренням у минуле України. Його романи допомагають читачам краще зрозуміти минуле, розкриваючи маловідомі сторінки історії України. Наприклад, у «Підпільній державі» автор описує боротьбу українських і литовських повстанців за незалежність після Другої світової війни²¹. У «Справі отамана Зеленого» Кокотюха переносить читачів у часи Української революції 1917–1921 років, акцентуючи увагу на складних моральних виборах героїв²². Роман «Чорний ліс» показує післявоєнну Україну, де повстанці змушені виживати під тиском радянської влади²³.

¹⁹ Кокотюха Андрій Анатолійович // Віртуальний музей Інституту журналістики, 2020. Електронний ресурс. Режим доступу :

<http://labs.journ.univ.kiev.ua/spring2017/%D0%BA%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%82%D1%8E%D1%85%D0%B0-%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B9-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87/>

²⁰ Мріяв стати бібліотекарем (до 50-річчя А. Кокотюхи) // Бібліотека ім. Купріна, 2020. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://bibl10.wixsite.com/kuprina/post/%D0%BC%D1%80%D1%96%D1%8F%D0%B2-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BC-%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%82%D1%8E%D1%85%D0%B0>

²¹ Кокотюха А. Підпільна держава. Vivat, 2024. 304с.

²² Кокотюха А. Справа Отамана Зеленого. Фоліо, 2019. 300с.

²³ Кокотюха А. Чорний ліс. КСД, 2019. 304с.

Однією з визначальних рис його історичних романів є ретельна увага до психологічного портрета героя, який проходить через складні випробування епохи. Наприклад, у таких творах, як «Червоний» персонажі не тільки стають безпосередніми учасниками знакових подій, але й стикаються з глибокими внутрішніми конфліктами, що стосуються їхньої ідентичності, моральних виборів та боротьби за справедливість.

У «Червоному», одному з визначних романів автора, події Другої світової війни та боротьби українських повстанців переплітаються з глибоким аналізом духовного світу персонажів. Автор показує героїзм боротьби за національну свободу через призму переживань героя, якому доводиться робити складний моральний вибір, долаючи не лише зовнішніх ворогів, а й власні сумніви. Це сплетіння історичних реалій із внутрішніми переживаннями дозволяє читачеві по-новому подивитися як на особистісний досвід героя, так і на ширший контекст подій²⁴.

Автор майстерно створює атмосферу історичних подій, змушуючи читача відчути дух епохи. Його герої – звичайні люди, які опиняються в центрі важливих подій і змушені приймати складні рішення. Через їхню долю Кокотюха показує боротьбу українців за свободу, їхню стійкість та прагнення до справедливості. Його історичні романи не лише захоплюють сюжетом, а й допомагають краще зрозуміти національну історію. Саме тому книги письменника користуються популярністю серед широкого кола читачів.

Тематика літературної творчості Андрія Кокотюхи нерозривно пов'язана з актуальними проблемами, які хвилюють сучасне українське суспільство. Його твори виступають унікальним відображенням соціальних, політичних і культурних процесів, висвітлюючи такі важливі аспекти, як війна, національна ідентичність, соціальна справедливість та моральний вибір. Його проза не лише фіксує ключові історичні події, що впливають на формування національної свідомості, але й загострює увагу на їхньому впливі на внутрішній світ людини. Наприклад, «Врятувати березень» – роман, відзначений державною премією, описує досвід окупації Київщини під час війни Росії з Україною. Ця книга стала першим художнім твором, який відобразив новий, жорстокіший етап війни. Кокотюха не обмежується лише констатацією фактів чи зображенням реалій, а за допомогою художніх засобів проводить глибокий аналіз моральних, соціальних і психологічних аспектів кризових ситуацій.

Твори Андрія Кокотюхи досягають резонансу зі сучасним читачем завдяки напруженому сюжету, глибокій психологічній характеристиці персонажів і реалістичному

---

²⁴ Гвоздь Є. «Червоний» Андрія Кокотюхи як зразок сучасного історичного роману. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstreams/d8086e48-4e96-4627-bbe6-c039e140dcd8/download> (дата завантаження 14.03.2025)

відображенню подій. Поєднання документальності з художнім осмисленням сприяє не лише емоційному зануренню, а й формуванню історичної пам'яті, що робить його романи інструментом для глибшого розуміння сучасності. Важливу роль у сприйнятті тексту відіграє рівень читацької компетенції: окрім розуміння фабули та її контексту, кваліфікований читач повинен аналізувати модусний план – систему поглядів автора і персонажів, що взаємодіють у тексті²⁵.

Популярність творчості Кокотюхи частково зумовлена тим, що його твори допомагають читачам рефлексувати над власним життєвим досвідом через літературні образи. Зокрема, питання національної ідентичності, відображене через боротьбу персонажів за власні переконання, дає можливість глибше усвідомити проблематику культури, мови і збереження історичної пам'яті. Окрім того, значну роль відіграє психологічний пласт його творів, що резонує зі справжніми емоціями й переживаннями людей. Завдяки цьому його літературна спадщина виконує не лише функцію розваги, але й стає інструментом для глибокого особистісного аналізу й розуміння нагальних суспільних питань.

Завдяки здатності гармонійно поєднувати мистецьку витонченість із тонким соціальним баченням Андрій Кокотюха утвердився як одна з ключових постатей сучасної української літератури. Його твори резонують із реаліями сьогодення, допомагаючи читачам знаходити відповіді на складні морально-етичні запитання. Водночас його творчість носить універсальний характер, оскільки проблематика, яку він порушує, наприклад боротьба за справедливість, збереження принципів чи сенс морального вибору, має всепроникну актуальність незалежно від часу чи покоління. Таким чином, літературний доробок Кокотюхи робить вагомий внесок у розвиток української літератури, а його твори можуть слугувати не лише зразком художнього письма, але й механізмом для глибшого розуміння складнощів суспільного буття.

---

²⁵ Кривопишина А. Масова та елітарна літератури в Україні: зауваги до теми. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/570> (дата завантаження 13.03.2025)

РОЗДІЛ II

ПСИХОЛОГІЗМ РОМАНУ «ВРЯТУВАТИ БЕРЕЗЕНЬ»

24 лютого 2022 року стало поворотною датою не лише в історії України, а й у свідомості мільйонів людей. Повномасштабне вторгнення росії стало джерелом безпрецедентних викликів для українського суспільства, породивши потужну хвилю культурної, зокрема літературної, рефлексії. Війна вже з перших днів залишила глибокий відбиток у душах українців, і одним із ключових інструментів осмислення цієї трагедії стала література. Війна стала центральною темою численних художніх, публіцистичних і документальних творів, що виконують важливу роль у рефлексії суспільства над травматичним досвідом. Література виступає не лише засобом фіксації історичних подій, а й механізмом осмислення трагедій, комунікації між поколіннями та формування національної ідентичності.

Спробувати осмислити події війни намагалися як представники старшого покоління письменників, так і молодшого, зокрема й ті, хто з перших днів повномасштабного вторгнення долучилися до лав ЗСУ. Таким є і молодий поет Павло Вишебаба. Його поетична збірка *«Тільки не пиши мені про війну»* виявилася важливим відображенням емоційного стану не лише військовослужбовців, а й їхніх родин. Збірка в яскравих художніх образах розкриває страхи, тривогу і надії, що супроводжують людей під час війни. Найбільше резонансу серед читачів набув вірш *«Доньці»*, який швидко поширився не лише в Україні, але й за її межами. Цей твір став символом батьківської любові та болю, адже через нього автор передає переживання батька, що розуміє неможливість захистити свою дитину від жахів війни²⁶.

Не менш важливим є твір Андрія Мероника *«24.02. Щоденник війни»*, в якому він описує перші дні повномасштабного вторгнення. Цей твір є справжнім документом сучасної війни, де автор не просто фіксує події, а й передає емоції та переживання молодого покоління, що стало свідком війни. Важливо, що А.Мероник, який спостерігає за війною в якості цивільного, не просто розповідає про зовнішні обставини, але й порушує питання внутрішнього світу людей, які стали частиною цього драматичного періоду²⁷.

Владислав Івченко у збірці *«Після 24-го»* використовує реалістичні описи війни, поєднуючи їх із елементами сатири та гумору. Такий підхід є характерним для української

²⁶ Курінна І. Книги про війну в Україні. 10 видань, які побачили світ у 2022 році. Режим доступу: <https://svoi.city/articles/263038/knigi-pro-vijnu> (дата завантаження 19.03.2025)

²⁷ Мероник А. 24.02. Щоденник війни. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://library.sumdu.edu.ua/uk/novyny/2857-24-02-shchodennik-vijni.html> (дата завантаження 19.03.2025)

літератури, яка в складні часи намагається зберегти людяність через іронію і сміх. Цей твір показує, як навіть у найскладніших ситуаціях люди намагаються зберегти відчуття гумору, що допомагає їм витримати психологічне навантаження війни²⁸.

Документальні свідчення також займають важливе місце в сучасній воєнній літературі. Олександр Михед у книзі *«Позивний для Йова»* розповідає про свій досвід служби у Збройних силах України. Він осмислює переживання військового, який на передовій стикається з екстремальними ситуаціями, при цьому автор розкриває психологію солдата, його боротьбу з власними демонами в умовах війни. Артем Чапай у книзі *«The Ukraine»* поєднує особисті враження з аналізом змін у суспільстві, які приносить війна. Через цей твір автор намагається зрозуміти, як конфлікт змінює країну і людей, які її складають²⁹.

Ірина Славінська в збірці *«Повітряна й тривожна книжка»* досліджує психологічний стан людей, які опинилися в епіцентрі військових подій. Вона занурюється в їхні страхи, надії та переживання, розкриваючи внутрішній конфлікт і прагнення зберегти свою людяність в умовах війни.

Літературна спадщина Сергія Жадана є одним із найглибших відгуків на війну в сучасній українській літературі. Його поезія відзначається емоційною напругою та прямоотою, що дає можливість читачеві відчувати болючі переживання людей, які стали жертвами війни. Вірші Жадана часто рефлектують на теми боротьби, втрат, внутрішнього хаосу, а також надії на відновлення і майбутнє. Автор порушує складні питання взаємодії особистості з жорстокою реальністю війни, зокрема через призму постійної напруги та прагнення до виживання, що надає його творам величезної емоційної сили³⁰.

На початковому етапі літературного осмислення повномасштабної війни в Україні домінували поезія та малі прозові жанри, зокрема есеї, щоденникові записи та оповідання. Автори прагнули оперативно фіксувати події, висловлюючи емоції та переживання через короткі, але влучні тексти. Проте з часом у літературному просторі почали з'являтися й масштабніші художні твори, що ґрунтувалися на детальному осмисленні війни. Одним із перших великих за обсягом романів, присвячених подіям після 24 лютого 2022 року, став твір «Врятувати березень» Андрія Кокотюхи.

²⁸ Теллер К. 20 книг українських письменників про війну і надію. Режим доступу: <https://harpersbazaar.com.ua/culture/books/20-knyh-ukrayinskykh-pysmennykiv-pro-viynu-i-nadiyu/> (дата завантаження 19.03.2025)

²⁹ Сарапина А. Що почитати: 8 книжок від письменників і письменниць із військовим досвідом. Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/691220-so-pocitati-8-knizok-vid-pismennikiv-i-pismennic-iz-vijskovim-dosvidom/> (дата завантаження 19.03.2025)

³⁰ Ball Tom. Ukraine's warrior poet woos recruits from his radio station. Режим доступу: <https://www.thetimes.com/world/russia-ukraine-war/article/ukraines-warrior-poet-woos-recruits-from-his-radio-station-8m9z8cd8f?region=global> (дата завантаження 19.03.2025)

Андрій Кокотюха, як і багато інших українців, у перші дні повномасштабного вторгнення прагнув долучитися до захисту держави, проте за станом здоров'я його не прийняли ані до війська, ані до територіальної оборони. Однак пасивність не була для нього прийнятним варіантом – разом із сусідами він створив невелику самооборону у своєму районі, чергував ночами, намагаючись бути корисним у межах своїх можливостей. Однак справжня роль письменника у війні може і повинна бути іншою – фіксувати історію, осмислювати події та травматичний досвід, передавати їх через літературу. Саме так народилася ідея роману «Врятувати березень». Під час одного з чергових обстрілів Харкова редакторка видавництва «Ранок» Катерина Новак запропонувала Кокотюсі написати книгу, яка б художньо зафіксувала реальність війни. Це була не просто творча ініціатива, а відповідь на потребу часу – показати трагедію через призму людських історій³¹.

Назва роману «Врятувати березень» Андрія Кокотюхи відображає початковий і ймовірно найважчий період російського вторгнення – березень 2022 року, коли українські міста, зокрема на Київщині (Буча, Ірпінь і Гостомель), перебували під окупацією. Саме тоді відбувалися жорстокі бої, масові злочини росіян та перші успішні контрнаступи ЗСУ. Березень став символом болю, боротьби та надії на звільнення, що й визначило назву роману. Кокотюха, працюючи над книгою, відвідав звільнені міста та спілкувався з очевидцями, прагнучи художньо передати їхній досвід. Його дружина-волонтерка записувала свідчення тих, хто вижив. Важливо, що в романі автор не фокусується на жорстоких деталях війни, а показує її через переживання людей, їхні страхи, віру та взаємну підтримку. Назва «Врятувати березень» уособлює прагнення зберегти пам'ять про цей переломний місяць, відновити справедливість і довести, що навіть у найтемніші часи є місце для перемоги та надії³². Також назва має символічний вимір: дружина головного героя, Леся, розповідала дітям казку про те, як лісові звірята визволяли Березень із полону злого місяця Лютого. Таким чином, мотив боротьби за звільнення та відновлення справедливості проходить через увесь роман, поєднуючи історичну реальність із метафоричним осмисленням подій.

«Врятувати березень» – це не просто розповідь про події 2022 року, а ретельний психологічний аналіз внутрішнього світу героїв, які змушені ухвалювати важкі рішення в екстремальних умовах. У своїй книзі Кокотюха досліджує тему війни через психологічні переживання звичайної української родини, яка зіштовхується з окупацією. Автор розглядає, як війна змінює психіку людей, які механізми адаптації виникають під впливом

³¹ Ярема Г. «Рукопис вчитував професійний психолог...» // Високий замок. 29.09.2022. Режим доступу: <https://wz.lviv.ua/life/473498-rukopys-vychytuvav-profesiinyi-psykholoh> (дата завантаження 19.03.2025)

³² Там само.

страху, втрат і безперервної боротьби за виживання. Через внутрішні монологи, напружені діалоги та символічні сцени він створює емоційно насичений наратив, який дозволяє читачам не лише зрозуміти жахи війни, а й відчувати їх на глибокому рівні емпатії. Олена Любенко відзначає здатність Кокотюхи органічно поєднувати реальність з елементами казковості. Такий прийом створює ефект розшарування дійсності, що підкреслює складність людського сприйняття в умовах екстремального стресу. Війна стає не лише фізичним випробуванням, а й психологічним, де межа між реальним і ілюзорним стає розмитою³³.

Кокотюха, знаний своєю майстерністю в жанрах детективу, трилера та історичної прози, цього разу пропонує читачеві психологічний трилер із елементами соціальної драми. Сюжет роману зосереджений на драматичній долі родини Березняків. Роман розповідає про київського таксиста Анатолія Березняка, який під тиском дружини Лесі, наляканої ракетними атаками на столицю, вирішує вивезти родину (дружину, доньку, сина та кицьку) до невеликого села Антонівка, де проживає його теща, сподіваючись на більшу безпеку в сільській місцевості. Однак їхні плани на спокійне укриття руйнуються, коли російські війська раптово окупувають село. Родина опиняється в пастці, стикаючись із небезпекою та невизначеністю. Анатолій, як голова сім'ї, намагається зберегти гідність, забезпечити виживання близьких та знайти спосіб вибратися з окупованої території³⁴.

Однією з найважливіших складових роману є його психологізм. Автор не лише фіксує події, а й глибоко занурюється у внутрішній світ персонажів. Це дозволяє читачеві досягнути їхній емоційний стан – відчуття тривоги, страху, безсилля, злості й водночас слабкої, але впертої віри у майбутнє.

Особливістю роману є висвітлення фрагментованих спогадів героя, які час від часу прориваються на сторінки твору. Ці моменти передають хаотичність мислення людини в кризових умовах і створюють ефект розірваного потоку свідомості. Такий підхід дозволяє максимально автентично передати психоемоційний стан Анатолія.

Кокотюха вміло комбінує різні техніки, щоб передати складність внутрішнього світу героїв та їхні емоційні переживання. Внутрішні монологи дозволяють читачам глибше

³³ Любенко О. «Врятувати березень» – казка про реальність. Режим доступу: https://www.kokotuha.com/%D0%B2%D1%80%D1%8F%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%8C/?utm_source (дата завантаження 19.03.2025)

³⁴ «Врятувати березень»: вийшов друком перший художній твір про російську окупацію Київщини. Режим доступу: <https://www.kokotuha.com/%D0%B2%D1%80%D1%8F%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B2%D0%B8%D0%B9%D1%88%D0%BE%D0%B2-%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%BC-%D0%BF/> (дата завантаження 19.03.2025)

зазирнути у свідомість персонажів, виявляючи їхні приховані роздуми, сумніви та страхи. Наприклад, коли головний герой із сім'єю вирушає з Києва до села, сподіваючись знайти там безпечний прихисток, він рефлексує над своїм життєвим шляхом: *«Кручу бублика з вісімнадцяти років. На перше авто заробив у двадцять два – переганяв уживані тачки, здебільшого з Польщі або через польський кордон. Спершу бомбив у вільний час, потім пішов у таксі. Пасажири всякі сідали, спитайте будь-якого таксиста – сяде якийсь балабол, починає під руку балакати. До чого це я: не пригадую, щоб колись психував, хіба як учився їздити, а інструктор матюкався. Але тут здався – і мої довели, і взагалі»*³⁵ (С. 35). Цей уривок демонструє напругу та розгубленість героя, який звик до контролю, але тепер змушений приймати реальність, що не підкоряється його правилам. Такий прийом робить героїв ближчими, показуючи ті переживання, які часто залишаються невидимими для оточуючих.

Контрастні діалоги між персонажами відкривають широку палітру їхніх поглядів на різні життєві ситуації. Завдяки цим діалогам автор тонко передає напругу, що виникає між героями, та демонструє різноманіття можливих реакцій на стресові або кризові обставини. Зокрема, під час виїзду з Києва, коли атмосфера напружена до межі, відбувається сварка між членами подружжя: *«Не витримую, зриваюся, волаю, перекрикуючи навіть сирену: – Все важливе вже сталося, блін!!! Війна! Як уб'ють – знатимеш! – Ти закрисш сьогодні свого рота?! – кричить навзаєм дружина. – Дістав дурним язиком! Позад нас репетує наляканий сваркою Богдан. Донька розгублено й розпачливо скиглить: – Та-а-а-ату-уу! – Мамі скажи! – Не можу опанувати себе, та й не дуже хочу»* (С. 36). Ця сцена підкреслює емоційний хаос, у якому перебувають персонажі: страх і паніка змішуються з гнівом та роздратуванням, а кожен реагує на загрозу по-своєму – хтось агресією, хтось розпачем, а хтось просто не може стримати емоцій.

Застосування символічних образів дозволяє надати тексту додаткової глибини. Наприклад, мотив дороги в романі має дотичне до суспільства і людської природи значення: він символізує не лише фізичне переміщення, а й метафоричний шлях до змін, трансформацію особистості під тиском обставин або усвідомлення болючої необхідності залишити щось позаду.

У моменти найбільшого емоційного напруження автор майстерно змінює ритм оповіді, чергуючи короткі, уривчасті речення з довшими, розлогими описами. Така варіативність структури допомагає передати як хаотичний страх, так і гнітюче

³⁵ Кокотюха А. Врятувати березень. Ранок, 2022. С.35

усвідомлення безвиході. Короткі речення підсилюють відчуття тривоги та невідомості, змушуючи читача переживати напругу разом із героями. Наприклад, коли персонаж опиняється в полоні разом з односельчанами та мешканцями сусідніх сіл, автор використовує стислі, рвані фрази, що створюють атмосферу паніки й розгубленості: *«З'ясовую: мобілки забрали у всіх. Хто мав годинники на руках, позабিরали теж. Сидимо в напівтемряві. Холодно та водночас задуха, бо повітря сюди не заходить. Час зупиняється під сільською школою»* (С. 91). Такі речення ніби уривки думок героя, який намагається осмислити ситуацію, тоді як ритмічна варіативність допомагає читачеві глибше відчути атмосферу безсилля та страху.

На початку твору головний герой опиняється у стані шоку, який паралізує його здатність діяти. Це стан близький багатьом людям, які стикаються з раптовими катастрофічними подіями. Герой намагається уникнути усвідомлення нової реальності, переживаючи апатію і безпорадність. Його внутрішній монолог увиразнює цей емоційний бар'єр: *«Не вірю, не бажая вірити – але дійшло»* (С.5). Це свідчить про його неспроможність одразу прийняти трагічну суть війни та підкреслює роль психологічного захисту в таких ситуаціях.

З часом Анатолій поступово долає шоківий стан і починає усвідомлювати свою нову реальність. Цей процес супроводжується формуванням інших поглядів на себе і своє місце у світі. Значення морального вибору стає для нього ключовим усвідомленням. У його роздумах починає звучати нова перспектива: *«Безсила лють перемагає. Вона засліплює, від чого втрачаю обережність. Єфрейтор уважно стежить за мною, пильнує, чітко вгадує момент – і раптом сильно кóпає мене ногою. Втрачаю рівновагу, вказівний палець давить на спуск»*.

Одиночний постріл.

Коли оговтуюсь та опановую себе, на мене з гуркотливої темряви дивляться мертві, порожні очі росіянина. Їх повільно заливає густа чорна рідина, що витікає з дірки в лобі.» (С. 212). Такі зміни демонструють перехід персонажа від стану байдужості до глибокого морального потрясіння і відповідальності за свої вчинки. Усвідомлення того, що він щойно позбавив життя іншу людину, навіть ворога, вражає його і змушує інакше поглянути на реальність війни та на самого себе. Анатолій починає розуміти, що кожен його вибір має непоправні наслідки, а його дії не є абстрактними або вимушеними обставинами – вони мають конкретну ціну, вимірювану людськими життями. Це пробудження совісті і болісне прийняття власної відповідальності стає важливим етапом його внутрішнього розвитку та формування нової системи цінностей.

Одним з важливих сюжетних аспектів є здатність героя знаходити ресурси для відновлення внутрішньої сили завдяки допомозі з боку оточуючих. Маленькі акти доброти набувають величезного значення у контексті війни. Наприклад, Анатолій згадує епізод, коли він отримав просту, але життєво необхідну допомогу: *«Я ще не забув ту стареньку бабусю, яка подала мені хліб в укритті. Це була маленька дія, але для мене в ту мить вона стала великою підтримкою. Я зрозумів, що навіть у найтемніші часи ми можемо допомагати один одному»*. Через такі моменти автор показує, як людяність і співпереживання стають рушійними силами для емоційної стабільності та стійкості.

У романі кожен член родини Березняків по-своєму переживає трансформації нової реальності, і ці реакції відіграють ключову роль у розвитку сюжету. Психологічні зміни персонажів не лише демонструють багатогранність людських переживань у часи війни та окупації, а й висвітлюють різноманітні стратегії адаптації до екстремальних ситуацій.

Леся демонструє емоційну напругу, яка межує з панікою, адже вона переживає сильний стрес через наближення небезпеки. Її реакція на вибухи – це яскраве проявлення цього емоційного стану. Вона одразу акцентує увагу на небезпеці, заявляючи: *«Толю, прилетіло на сусідню вулицю!»*(С. 30) і *«Наступного разу влуплять по нас!»*(С. 30). У її словах відчувається глибокий страх і відчай, який змушує її діяти за інстинктом самозбереження. Голос Лесі стає наполегливим, і вона намагається переконати чоловіка діяти негайно: *«Тікати треба, розумієш? Вивозити дітей!»* (С. 31.). Це вираження прагнення до активних дій, бажання рятувати свою родину в умовах війни.

Чоловік Лесі, Толя, у свою чергу демонструє зовсім іншу реакцію. Він намагається зберігати спокій і раціональність у цій ситуації. Його слова, такі як *«Не лякай їх ще більше»* і *«Не повбивало»* (С. 30), вказують на прагнення знизити рівень тривоги і запобігти паніці. Толя не хоче піддаватися емоціям, він намагається заспокоїти свою дружину і зберегти логічний підхід до ситуації. Проте, його реакція також виявляє певну відмову від прийняття найгіршого сценарію: *«Справді, не мели язиком дурного»* (С.31). Ці слова можуть бути спробою заперечити реальну небезпеку, не бажанням одразу бачити ситуацію у найгіршому світлі.

Таким чином, на початку роману ми спостерігаємо два контрастні способи реагування на стресові обставини. Леся уособлює реакцію тривоги та прагнення до негайних активних дій, що є цілком природним у ситуації, коли на кону стоїть безпека її родини. Натомість Толя представляє спробу зберегти спокій і логічність, що теж є важливою стратегією у боротьбі з панікою, але водночас може бути сприйняте як заперечення серйозності ситуації. Обидва ці підходи є природними, і вони відображають різні психологічні стратегії, що виникають у екстремальних умовах.

Образи дітей розкривають ще одну площину переживання кризи – їхній спосіб осмислення страшної реальності через знайомі казкові сюжети. Для них війна стає своєрідною грою у фантастичний світ, де є добро і зло, герої та лиходії. Це допомагає їм впоратися зі страхом та зробити ситуацію хоч трохи зрозумілою. Цей момент чудово переданий у діалозі між матір'ю та дітьми: «– *Ма-ам... – тягне Юля. – Хто такі орки? – Армія Мордору, – нарешті розплющує очі дружина. – Це «Володар перснів». – Сама казала – мені рано ще. Я про Гаррі Поттера люблю. І кіно теж, навіть більше. – Тоді вважай, що це військо Волдеморта. Втілення зла, абсолютного. Потвори, схожі одна на одну. Нічого не вміють, тільки воювати. Не жаліють нікого, нищать усе живе, що бачать.*

– Значить, ми вже в страшній казці?

– Ми з неї йдемо геть далі, – встряю. – Усе, орки – то орки.

– Вони нас наздоженуть? – не вгавала Юлька.

– Їх не пустять добрі ельфійські воїни, – це знову Леся. – Наша армія їх зупинить і знищить. Тих, кого не знищить, – прожсене геть. Тоді ми повернемося додому» (С 38.).

Через ці образи діти знаходять спосіб адаптуватися до страхітливої реальності, перетворюючи її на казку, де добро зрештою переможе. Для них це можливість зберегти віру в справедливість і захиститися від жаху війни.

Роман «Врятувати березень» висвітлює цілу низку моральних і етичних дилем, які виступають важливим фактором у розвитку його персонажів.

Письменник розкриває, як у стані стресу перед героями постають вибори, що впливають не лише на фізичне, а й на моральне виживання. Постають питання: чи погоджуватися на компроміси з ворогом заради безпеки близьких? Чи дотримуватись своїх принципів навіть тоді, коли це може коштувати життя? Ці моральні рішення стають критерієм формування особистості персонажів та їхнього сприйняття навколишнього світу після завершення війни.

На прикладі своїх героїв Кокотюха ілюструє, як екстремальні обставини війни впливають не лише на зовнішній світ, а й провокують глибокі внутрішні зміни в особистості людини. В умовах кризи люди змушені переосмислювати свої життєві орієнтири, винаходити нові стратегії адаптації та водночас знаходити в собі сили для розкриття кращих людських якостей. Автор представляє не лише процес пристосування до жорстокої реальності, але також боротьбу за збереження людського обличчя у світі, де домінують насильство й руйнування. Це яскраво ілюструє сцена полону головного героя, де він змушений пристосовуватися до нестерпних умов існування: «*Час освоїтися. Хтозна, скільки тут ще сидіти. Розібрався швидко, нема особливо в чому розбиратися. Руки мити*

ніде, питної води теж нема. Віконця забудовники не передбачили. Дуже слабенький струмочок повітря пробивається крізь щілину між важкими дверима й одвірком. Там раз по раз прилаштовується хтось із бранців. Дихати реально нічим, упарюю. Скидаю куртку, мочу на підлозі, яюсь улягаюся сам» (С. 94). Цей уривок передає не лише фізичний стан полоненого, а й його психологічну боротьбу за виживання. Замкнутий простір, задуха, відсутність води та мінімальні умови для існування – усе це стає випробуванням на витривалість. Однак навіть у таких умовах герой намагається впоратися, знайти спосіб адаптації, що підкреслює його силу духу. Завдяки цьому читач бачить, що війна може стати не лише полем фізичної конфронтації, але й простором боротьби за моральні й духовні цінності.

Аналіз психологізму у романі «Врятувати Березень» свідчить про те, що саме ця риса є центральною особливістю твору. Андрій Кокотюха, зберігаючи напругу сюжету та драматизм ситуацій, вдало поєднує увагу до емоцій і внутрішніх переживань своїх героїв із багатограними літературними прийомами. Це дозволяє читачеві не просто стежити за розвитком подій на сторінках роману, але й глибоко поринути у події разом із персонажами, відчуючи їхні тривоги, біль і надії.

Досягаючи реалістичності у зображенні свідомості персонажів, Кокотюха створює текст, який стає не лише художнім твором, а й своєрідним дзеркалом суспільних змін під час кризових періодів. Глибина його психологічного аналізу, у поєднанні зі здатністю динамічно передавати емоційні трансформації, робить цей роман важливим літературним свідченням складного воєнного часу.

Ситуації, в які потрапляють герої, стають каталізатором перегляду їхніх моральних переконань. Війна з її екстремальними умовами змушує персонажів замислитись над своїми діями і минулими виборами. Спочатку вони переживають шок та стан заперечення через масштаби подій, відмовляючись прийняти реальність війни. Але згодом, коли усвідомлення неминучості ситуації стає частиною їхнього життя, вони змушені ухвалювати рішення, які раніше здавалися надто важкими або принципово неприйнятними. Ці трансформації стосуються не лише зовнішніх обставин – насамперед вони охоплюють глибокі зміни у внутрішньому світі героїв.

Війна стає екстремальним випробуванням для моральних принципів героїв. На початку герої часто вагаються, бо зіштовхуються з вибором, де будь-яке рішення може призвести до болісних наслідків. Їхній внутрішній конфлікт нерідко коливається між інстинктом самозбереження і прагненням діяти згідно з власними моральними засадами. З одного боку, вони відчують природний інстинкт самозбереження, який нерідко ставить їх перед спокусою діяти всупереч етичним засадам. Наприклад, ситуація, коли персонаж

опиняється перед вибором залишити друга в небезпеці задля власного порятунку чи ризикнути собою заради допомоги, стає випробуванням його моральної стійкості. Перехід від заперечення до усвідомленого прийняття реальності війни стає ключовим моментом для їхнього розвитку. Саме цей процес виявляється важливим етапом моральних перетворень, які допомагають героям знайти нові орієнтири у критичних обставинах

Психологічні зрушення проявляються через усвідомлення того, що попередні моральні підвалини більше не працюють у нових умовах. Герої починають шукати альтернативні способи взаємодії як із зовнішнім світом, так і з власним внутрішнім я. Вони розвивають витривалість і здатність приймати болісні рішення, які часто йдуть всупереч звичним уявленням про правильне та неправильне. Цей процес супроводжується формуванням оновлених моральних принципів, які допомагають їм долати труднощі війни та психічно виживати в умовах екстремальних викликів. Це не просто зовнішня адаптація до обставин, а й глибокі внутрішні зміни, включно зі здатністю приймати нові умови життя, переглядати своє ставлення до насильства, втрат і смерті. У багатьох випадках це стає основою їхнього особистісного росту: персонажі краще впізнають свої сильні сторони й обмеження, що дозволяє їм віднаходити нові ресурси для подолання життєвих викликів. Кожен вибір, зроблений персонажами, виходить за межі їхнього особистого життя, нерідко суттєво впливаючи на долі інших людей. Це змушує героїв стикатися з моральними дилемами й ухвалювати непрості, часто болючі рішення.

Кокотюха майстерно розкриває внутрішні конфлікти своїх персонажів, які виникають під впливом війни та окупації, а також трансформацію їхніх характерів у процесі подолання цих викликів.

Усі герої проходять складні етапи внутрішнього протиріччя, спричинені постійним стресом, втратою почуття безпеки та важкими моральними дилемами. Анатолій, як глава родини, бореться із власним безсиллям перед окупаційною владою, намагаючись при цьому забезпечити захист і добробут для своєї сім'ї. Леся зі свого боку змушена ухвалювати непрості рішення, часто балансуючи на межі між життям і смертю. Діти, хоча й не усвідомлюють повного масштабу трагедії, також переживають внутрішній розкол, намагаючись не втратити віру в казковий світ і світле майбутнє, яке досі живе в їхніх серцях.

Внутрішні конфлікти стають рушійною силою змін у поведінці персонажів протягом усього розвитку сюжету. Анатолій, хоча й демонструє зовнішню впевненість, все частіше піддається сумнівам у власній здатності впоратися із випробуваннями. Леся ж стає сильнішою у своїх моральних позиціях: вона знаходить у собі нові джерела мужності та здатність до рішучих дій, зокрема до самопожертви. Цей процес трансформації є ключовим

елементом роману, адже він показує, як криза відкриває приховані сторони людської душі й піднімає героїв до нових рівнів усвідомлення себе і своєї сили.

Зміни в характері персонажів відбуваються поступово і охоплюють кілька важливих етапів. Спершу герої переживають стан шоку та безпорадності, але з часом кожен із них знаходить власний спосіб виживання. Вони проходять через фази заперечення, прийняття та адаптації до нового життя.

Образна система роману побудована навколо контрасту між мирним життям і воєнними жахіттями. Село Антонівка, яке мало стати безпечним притулком, перетворюється на пастку, підкреслюючи непередбачуваність війни. Через призму переживань родини автор показує, як звичайні люди змушені робити складний вибір: підкоритися окупантам, терпіти або боротися за своє життя та гідність.

Кожен член родини Березняків символізує різні аспекти людської природи в екстремальних умовах. Анатолій втілює відповідальність і готовність ризикувати заради близьких. Його дружина демонструє стійкість і підтримку, діти – невинність, яка стикається з жорстокістю світу, а кицька додає нотку домашнього затишку, нагадуючи про мирне життя, яке вони втратили.

Роман Андрія Кокотюхи «Врятувати березень» порушує низку важливих проблем, що постають перед людьми під час війни. Однією з центральних тем є раптовість і непередбачуваність війни, яка руйнує звичне життя та змушує людей швидко адаптуватися до нових, часто небезпечних умов. Головний герой, київський таксист Анатолій, спочатку не вірить у можливість повномасштабного вторгнення, але реалії змушують його діяти задля безпеки родини.

Іншою важливою проблемою є вибір між підкоренням обставинам та активним опором. Родина Анатолія опиняється в окупованому селі, де вони змушені вирішувати, як вижити та зберегти людську гідність під тиском ворога. Це піднімає питання морального вибору та стійкості перед обличчям небезпеки.

Крім того, роман торкається теми єдності та солідарності в умовах кризи. Попри страх і невизначеність, герої підтримують одне одного, демонструючи силу сімейних зв'язків та важливість взаємодопомоги. Це підкреслює, що навіть у найважчі часи людяність і співчуття можуть стати опорою для виживання.

Таким чином, роман «Врятувати березень» є прикладом талановитого змалювання першого місяця війни крізь призму бачення простого українця. Андрій Кокотюха майстерно передає атмосферу тих днів, будує напружений та драматичний сюжет, приділяючи при цьому значну увагу розкриттю внутрішнього світу персонажів та їх поведінці у кризовій ситуації.

РОЗДІЛ III

«ТАЙМЕР ВІЙНИ. ДОВГА КОМЕНДАНТСЬКА ГОДИНА» ЯК ЗРАЗОК ВОЄННОГО ШПИГУНСЬКОГО РОМАНУ

Кокотюха не зупинився на воєнній тематиці у романі «Врятувати Березень» – вже у 2023 році він видає наступний твір – «Таймер війни. Довга комендантська година», розширюючи як сюжетні, так і жанрові горизонти своєї прози. У новому романі автор заглиблюється у специфіку роботи Головного управління розвідки України, надаючи оповіді новий масштаб. Книжка стала черговим кроком до створення повноцінного циклу, присвяченого діяльності українських розвідників у воєнний час. Якщо перший аналізований нами роман зосереджується на побуті та психології цивільних осіб у кризових умовах, то другий демонструє складну внутрішню кухню професійної розвідки. Автор зміщує фокус із зовнішніх проявів війни на її приховані, менш видимі, але не менш важливі фронти. Цей підхід дозволяє глибше осмислити війну як багатовимірне явище, в якому ключову роль відіграють не лише солдати, а й ті, хто працює в тіні. Завдяки насиченому сюжету та багатшаровій структурі твору читач отримує доступ до складного світу оперативної діяльності. Новий роман розкриває не лише специфіку розвідки, а й піднімає питання морального вибору, професійної етики, патріотизму. Кокотюха виводить на передній план образ героя, який діє рішуче і свідомо задля національної безпеки. Таким чином формується новий тип персонажа в українській літературі – розвідник як носій національних цінностей. Водночас автор вміло поєднує елементи політичного трилера, воєнної драми та психологічного роману. Цей симбіоз дозволяє говорити про формування в українському літературному просторі окремого жанру – воєнного шпигунського роману. Через заглиблення у діяльність спецслужб Кокотюха не тільки створює захопливий сюжет, а й актуалізує тему невидимого фронту.

Роман Андрія Кокотюхи «Довга комендантська година» відкриває цикл «Таймер війни», присвячений подіям активної фази російсько-української війни. Опублікований у 2023 році харківським видавництвом «Фабула», твір репрезентує новий напрям в українській літературі – поєднання воєнної тематики зі шпигунським трилером. Важливим аспектом створення роману стала співпраця автора з Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України, фахівці якого виступили консультантами під час роботи над текстом. Це забезпечило високий рівень достовірності зображуваних подій і дало можливість художньо переосмислити діяльність сучасних українських розвідників. Роман отримав підтримку у вигляді гранту від Українського ПЕН-клубу, що свідчить про його культурну та соціальну значущість. У центрі уваги твору – не лише бойові дії, а й

психологія війни, трансформація особистості у надзвичайних умовах та роль державних інституцій у захисті суверенітету³⁶.

Дія роману розгортається в останні дні лютого 2022 року – період, що ознаменував початок повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. У центрі сюжету – офіцер військової розвідки Влад Хмара, який працює під прикриттям охоронця в житловому комплексі, розташованому в стратегічно важливому районі Києва. Його завдання ускладнюється необхідністю приховувати справжню особу не лише від цивільних колег, а й від бойових побратимів. Однак ситуація загострюється, коли Хмара дізнається про прибуття до столиці небезпечного ворога – міжнародного терориста і російського диверсанта, відомого під позивним Гюрза. На тлі запеклих боїв, ракетних обстрілів, вуличних сутичок та постійних сигналів повітряної тривоги, поява терориста становить додаткову загрозу для оборони міста. Можливий теракт у столиці може мати катастрофічні наслідки, деморалізувавши захисників у найкритичніший момент. Влад Хмара – єдиний, хто здатен зірвати ворожий план, однак полювання на Гюрзу ускладнюється внутрішніми загрозами: у спецслужбах діють «кроти», кохана головного героя перебуває в окупації, а сам теракт очікується менш ніж за добу. Місце і час атаки залишаються невідомими, тож дія відбувається в умовах постійної напруги та обмеженого часу. Для нейтралізації диверсантів у Києві вводиться довга комендантська година, яка створює особливий простір для дій як оборонців, так і ворогів. Увімкнено таймер війни – зворотний відлік розпочато, а з ним і боротьба за виживання та збереження міста³⁷.

Одним із ключових способів розкриття особистості головного героя роману «Довга комендантська година» є його взаємодія з близькими людьми, зокрема з коханою жінкою – Тетяною. Уже на початку твору читачеві відкривається глибоко емоційний і відповідальний бік характеру Хмари. У сцені, де герой намагається переконати Тетяну залишити Київ, простежується внутрішня напруга між його службовим обов'язком та особистими почуттями:

*«– Тань, – сказав Хмара у голос. – Ти знаєш... Ти збирайся.
– Куди?»*

³⁶ «Довга комендантська година» – перший шпигунський трилер про гарячу фазу війни Росії проти України. Сайт Андрія Кокотюхи, 2023. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.kokotuha.com/%d0%b4%d0%be%d0%b2%d0%b3%d0%b0-%d0%ba%d0%be%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d1%82%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0-%d0%b3%d0%be%d0%b4%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d0%b5%d1%80%d1%88%d0%b8%d0%b9/> (дата завантаження 07. 04.2025)

³⁷ Таймер знову увімкнуто: вийшло друком продовження циклу шпигунських романів. Сайт Андрія Кокотюхи, 2025. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://www.kokotuha.com/2025/02/16/> (дата завантаження 07.04.2025)

– *Куди хочеш. Гроші я тобі зараз на картку кину. Їдь на Західну. Там зараз бази відпочинку гуляють, не сезон. Знайди яку хочеш. Побудеш там поки»³⁸.*

Цей діалог демонструє суперечливість становища, в якому опинився герой: володіючи важливою інформацією про можливість повномасштабного вторгнення, він не має права її розголошувати через вимоги службової конфіденційності, але водночас щиро дбає про безпеку Тетяни. Намагаючись уберегти її, Хмара обирає обхідний шлях – він не пояснює прямо загрозу, проте наполягає на необхідності її від'їзду, фактично жертвуючи емоційним зв'язком задля її добробуту. У цьому епізоді чітко виявляються риси характеру Хмари: відповідальність, вміння стримувати власні емоції задля вищої мети, турбота про інших, а також глибоке внутрішнє напруження, зумовлене необхідністю балансувати між особистим і професійним. Його мовчання – не прояв байдужості, а навпаки – показник його внутрішньої етичної сили та вміння приймати важкі рішення в умовах кризи.

Також варто звернути увагу і на характер самої Тетяни – жінки незалежної, емоційно зрілої, але впертої. Незважаючи на тривожні сигнали та прямі прохання чоловіка залишити Київ, вона свідомо обирає залишитися вдома:

«–Привіт. Ти вдома?»

– Хмаро, а де я, по-твоєму, мала би бути? У нас сьогодні саме робота» (С. 48).

Її відповідь свідчить про твердість переконань і небажання піддаватися паніці чи втечі. Попри другу спробу Хмари наполягти на евакуації – *«Пообіцяй, що завтра виїдеш. Будь ласка, зай» (С. 49)* – вона не змінює свого рішення, мотивуючи його глибоким емоційним зв'язком із чоловіком: *«Ти ж мене захистиш, еге ж? Мені спокійніше, коли ти поруч, Хмаро. Тому приїжджай швидше» (С. 49).* Така поведінка розкриває Тетяну як сильну та водночас вразливу жінку, яка, всупереч страху, прагне залишитися поряд із коханим. Її впертість поєднується з довірою – вона вірить у Хмару як у людину, здатну захистити її. Таким чином, Тетяна постає не як слабка жертва обставин, а як рівноправна партнерка, яка свідомо обирає любов і підтримку замість втечі.

Ще одним важливим елементом, через який розкривається особистість Хмари, є його взаємодія з персонажами, що перебувають із ним у професійному, а не особистому зв'язку. Однією з таких постатей у романі виступає Лісовська – представниця державних структур, з якою Хмара змушений співпрацювати. Вже з перших моментів їхньої взаємодії між героями виникає напруження, що базується на взаємній недовірі та несхожості характерів.

У сцені, де вони обговорюють ситуацію, Хмара відкрито виявляє своє роздратування, спричинене незадовільним рівнем наданої йому інформації. Його

³⁸ Кокотюха А. Таймер війни. Довга комендантська година. Кн. 1. Роман. Харків: Фабула, 2023. С.48. Далі на це видання будемо посилатися у тексті роботи, вказуючи в дужках сторінку.

емоційний стан передано через опис фізичної реакції: *«Хмара не стримався, стиснув правий кулак, нервово стукнув ним по лівій долоні»* (С. 29). Цей жест є виявом внутрішнього конфлікту: герой змушений діяти в умовах інформаційного вакууму, що суперечить його прагненню до чіткості, контролю та оперативного реагування. Його невдоволення не лише професійне, але й особистісне – Хмара, як людина дії, не терпить некомпетентності чи маніпуляцій.

У свою чергу, Лісовська реагує на таку поведінку відкрито ворожо, не приховуючи власного упередженого ставлення: *«Мене попереджали, – відчеканила Лісовська. – У вас паршивий характер. Ви не дозволяєте собою керувати. Як бачу, найперше це стосується жінок»* (С. 30). Її слова не тільки свідчать про відсутність симпатії до Хмари, але й демонструють упереджене сприйняття його незалежності як загрозової риси. Така відповідь підкреслює гендерну та владну напругу в їхньому діалозі, а також глибину їхньої несумісності.

Через цю взаємодію розкривається кілька важливих аспектів характеру Хмари: він упертий, прямолінійний, нетерпимий до бюрократії та проявів формального підходу до справи. Водночас він не схильний йти на компроміс із власними принципами, навіть якщо це створює напруженість у стосунках. Відносини з Лісовською від початку не складаються, адже обидва персонажі демонструють жорсткість і замкнутість, що виключає можливість швидкої довіри чи порозуміння.

Характер Вікторії, кураторки СБУ, постає в романі як взірці сили, амбіційності та самоконтролю. Вона – жінка, яка утвердилась у чоловічому колективі, демонструючи рішучість і витримку. Однак у критичний момент війни, під загрозою втрати близьких, її емоції прориваються назовні: *«Вона вже не тримала в собі сліз розпачу»* (С. 90). Злам Вікторії – не прояв слабкості, а ознака її людяності. Вона визнає свою вразливість: *«Не так собі уявляли нову начальницю? Не схожа на диво-жінку, еге ж? Звичайно, я слабка. Бо Ірпінь готують до задачі – а в мене там мама і вітчим у інвалідному візку»* (С. 90). Ці слова відкривають нову грань її особистості – поза службовою маскою офіцерки стоїть звичайна людина, яка боїться за рідних. На цьому фоні змінюється і ставлення Хмари. Він, завжди іронічний і трохи відсторонений, уперше виявляє щире співчутливість: *«Влад зробив так, як за інших обставин не вчинив би ніколи. Підступив до Вікторії впритул, обережно поклав руку на плече, потім незграбно провів нею по волоссю»* (С. 91). Взаємне розкриття слабкостей створює між ними новий, більш довірливий зв'язок. Вікторія навіть ініціює перехід на "ти":

– *«Ми з тобою товариші по нещастю. Нічого, що на «ти»?»*

– *«Давно пора. Сама хотіла перейти. Але це нічого не міняє»* (С. 91).

Таким чином, взаємодія з Вікторією розкриває Хмару як емпатичного і здатного на підтримку чоловіка, а Вікторію – як глибоку, багатовимірну особистість, що вміє визнати свої емоції без втрати гідності. Їхні стосунки, які спершу були суто службовими, поступово наповнюються людським теплом і довірою.

У романі яскраво змальовано глибокі емоційні переживання Хмари, коли він дізнається про підлив мостів і ізоляцію Ірпеня – місця, де перебуває його дружина Тетяна. Новина про відрізане місто спричиняє в ньому відчай і тривогу: *«О сьомій ранку військові підірвали мости на південний захід від Києва – відрізали Ірпінь. Тетяну теж мов відрізало – Влад уже збився з ліку, скільки разів набирав її відтоді, як прочитав новину»* (С. 108). Цей фрагмент передає безсилля героя – навіть маючи зв'язки й вплив, він не в змозі нічим допомогти найближчій людині. Відсутність зв'язку із Тетяною стає для нього майже фізичним болем.

Однак пізніше – короткий дзвінок змінює все: *«Озвався телефон у кишені. – Танька! – Здавалося, радісний вигук Влада почув увесь квартал»* (С. 142). Усього одне слово – і в ньому вміщено всю напругу, страх і полегшення. Цей момент не лише показує, наскільки сильно Влад прив'язаний до дружини, а й розкриває його здатність до глибоких, щирих почуттів, попри зовнішню жорсткість.

Центром сюжету виступає небезпечна місія, яку повинен виконати головний герой – Хмара. Його завдання не просто складне – воно життєво важливе: зупинити професійного терориста та врятувати мирних людей від катастрофи. У критичний момент, коли доля столиці висить на волосині, саме Хмара стає тією силою, яка може змінити хід подій.

Терорист, якого він має знешкодити, відомий під позивним Гюрза. Це не просто ворог – це справжній привид війни. Як зазначено в романі: *«Гюрза – професійний терорист. Трудовий стаж – двадцять років. Причетний до темних силових акцій у Чечні, Грузії, Британії, Чорногорії, Сирії, тепер ось – в Україні. Це лише коротка довідка. Враховуючи, скажімо так, особливу привабливість нашого району для диверсійних груп, він може з'явитися тут будь-коли.»* (С. 139)

Позивний терориста не випадковий. Його порівнюють із однією з найнебезпечніших змій: *«Гюрза – одна з найнебезпечніших змій, Хмаро. Атакує стрімко, на довжину тіла. Там, здається, від двох метрів. Рухається швидше за кобру. Та роздуває капюшон, коли хоче напасти. Гюрза взагалі не попереджає, навіть не шипить. Налітає зненацька, передбачити неможливо. Коли хоче вкусити, ладна прокусити навіть власну нижню щелепу – це якщо її тримати за шию. Антидоту ще не придумали. Тобто, – виправилася, – придумали, але отрута діє так швидко, що й сиворотку не встигають ввести. Після укусу гюрзи живуть три години, не більше.»* (С. 140)

Цей ворог стрімкий, смертельно небезпечний і безжальний. Але попри всю загрозу, яку становить Гюрза, Хмара не відчуває страху. Усвідомлення того, з ким він має справу, не паралізує його – навпаки, додає рішучості. Він знає: його «суперник» – це людина, яка не вагається і не має жалю. Але Хмара – людина обов'язку, готова ризикувати собою заради інших. Його не лякає смерть, бо він має те, чого терорист не має – гідність, мету і правду на боці.

Після усвідомлення небезпеки, яку несе Гюрза, основне завдання Хмари та його колег – з'ясувати, де і коли планується теракт. Це стає справжньою гонкою з часом, інтелектуальним і моральним викликом. Вони аналізують можливі цілі, вивчають минулі дії терориста, намагаючись знайти ключ до розгадки.

Ключовий поворот у розслідуванні настає, коли з'являється інформація про невдалу операцію Гюрзи в Краматорську сім років тому: *«Сім років тому в Гюрзи був провал у Краматорську. Діти. Заручники, яких не вивіз і яких не вийшло підірвати, аби звинуватити в цьому українську армію... Сьогодні в Києві він хоче вбити дітей»* (С. 338). Це відкриття стає сигналом до тривоги. Учасники операції пригадують, що в метро нині переховується багато мирного населення, зокрема жінки, люди похилого віку і діти. Тоді приходить страшне усвідомлення: *«Метро! Станція метро! Підземка! Там уже кілька днів днюють і ночують люди! Жінки, старі – і діти! Багато дітей! Вони ховаються в підземці просто зараз! Сьогодні Гюрза підірве метро!»* (С. 345).

Цей момент стає кульмінаційним. Всі сили зосереджуються на тому, щоб встигнути запобігти трагедії. Хмарі вдається знайти та знешкодити терориста, зупинивши запланований вибух у київському метро. В останніх сценах роману гнів і рішучість Хмари досягають апогею: *«Дітей... Ти хотів убити дітей... Сука... – сичав Хмара, тиснувши сильніше, сильніше, ще сильніше, напружуючи м'язи максимально, не даючи Гюрзі дихати. Нарешті тіло під ним послабило, потім – узагалі припинило опір»* (С. 372).

Це не лише фізична перемога – це моральне очищення, доказ того, що навіть у найтемніші часи є ті, хто здатен протистояти злу і врятувати невинних.

Завершення роману, як і весь його хід, наповнене напругою та емоційною глибиною. Після того, як Хмара успішно знешкодив терориста і запобіг страшному теракту, він відчуває певну полегшеність, адже зумів врятувати десятки життів. Однак ця перемога не приносить довгоочікуваного спокою, а лише посилює внутрішній конфлікт і напруження, яке зрештою переростає в нову хвилю тривоги.

Незважаючи на те, що теракт був зупинений, Хмара дізнається про погану новину з Ірпеня, яка миттєво охолоджує його душевний спокій: *«Ірпінь... Там росіяни прорвалися. З Бучі... Зв'язок упав... У новинах ще нема... Мені сказали... Це точно...»* (С. 374).

Його серце знову стискається від страху та хвилювання, але він не хоче йти за голосом сумнівів і паніки. В той момент, коли він чує ці слова, він дивиться на Вікторію Лісовську, яка приносить новину, і відчуває, як страх поглинає його, адже він знає: Ірпінь – це місце, де знаходиться його дружина, Тетяна. У його серці гнітюче відчуття провини за те, що він не зміг допомогти їй вчасно. У цей момент Тетяна, звільнившись від небезпеки, несподівано намагається дати вихід своїм емоціям і висловити свою образу на Влада. *«Ти мене кинув!» – кричала вона, молотячи його по грудях стиснутими кулачками – не боляче, зате привселюдно.*

«Ти міг би зробити щось! Міг, міг, міг!» (С. 376).

Це різке звинувачення від Тетяни підсилює відчуття безсилля та образи. Вона вважає, що він міг врятувати її, хоча насправді обставини були надзвичайно складними і у нього не було можливості допомогти.

Завершення роману позначене новим випробуванням для Хмари. Усвідомлюючи небезпеку, що нависла над Києвом, він приймає важке, але необхідне рішення – Тетяна має виїхати. Попри напругу у стосунках і нерозуміння з боку дружини, він просить Терезу відвезти її на вокзал. Це прощання не зцілює старих ран, але стає актом турботи – єдиним способом уберегти рідних: *«І вона зробить це охоче – аби Тетяна заїхала подалі звідси...» (С. 378).*

Роман завершується на темній ноті, але з певною надією, що Хмара продовжить боротьбу, навіть якщо втратив довіру та любов найближчої людини. Водночас він залишається вірним своїй місії і своєму обов'язку – захищати та рятувати, навіть якщо особисті стосунки приносять біль і сумнів.

Роман Андрія Кокотюхи «Довга комендантська година» – це художній світ, у якому реалії війни зливаються з глибокими символами, метафорами та емоційними протиставленнями. Образна система твору насичена психологічною напругою, моральними дилемами, драматизмом історичного моменту. Через характери героїв, простір, мову автор майстерно відтворює внутрішній фронт кожного українця, який переживає вторгнення Росії не лише фізично, а й духовно.

Центральною постаттю виступає Владислав Хмара – образ чоловіка, що опинився між двома вогнями: обов'язком перед країною та болем за родину. Його прізвище – символічне. «Хмара» – як натяк на щось мінливе, тривожне, що нависає над усіма, не даючи спокою, але водночас і прикриває, захищає. Його внутрішній конфлікт – це вибір, що постає перед багатьма: залишитися з близькими чи піти на боротьбу. У його вчинках відображено глибоку людяність, готовність діяти в момент, коли інші паралізовані страхом.

Антагоніст роману – Гюрза. Його образ не просто символізує зло – він уособлює смерть, безжальність, терор. Псевдонім теж недаремний: гюрза – одна з найнебезпечніших отруйних змій, що нападає неочікувано, без попередження. Саме так діє ворог у романі. Гюрза – це не просто противник Хмари, а втілення загрози, яка не має моралі, меж і жалю. Його присутність створює атмосферу постійної тривоги, нагадуючи: справжнє зло діє нишком і вражає в найвразливіше місце.

Образ жінки в романі не менш глибокий. Через Тетяну – дружину Хмари – автор показує тилову війну, війну материнства, втечі, виживання. Її репліки – не просто слова болю, а крик тих, хто залишився без вибору, хто не тримав у руках зброї, але втратив не менше. Її докори – символ розриву між тим, хто пішов на фронт, і тим, хто залишився в підвалах і евакуаційних потягах.

Проте найцікавішим, можливо, є образ Вікторії – співробітниці СБУ. Вона – сильна, зібрана, амбітна. В її поведінці відчувається чіткість, холодний розрахунок, готовність ризикувати заради справи. Вона – жінка війни, але не лише в професійному сенсі. У певному сенсі, Вікторія – новий тип героїні в українській літературі: не мати, не жертва, не символ любові, а людина дії. Проте її сила – не абсолютна. Вразливою вона стає тоді, коли йдеться про родину, яка знаходиться в Ірпені. Кожна згадка про це місто – як ніж: Ірпінь для Вікторії не просто географія, а рана, яку не загоїти. Її слабкість у ці моменти – це справжність. Вона доводить, що навіть ті, хто носить зброю і приймає холодні рішення, залишаються людьми.

Простір у романі теж набуває символічного значення. Метро – більше, ніж інфраструктурний об'єкт. Це підземелля – сховище, де переховується життя, але куди проникає і смерть. У цьому просторі добро і зло стикаються безпосередньо. Київ, Ірпінь, Буча – не просто міста, а образи травми, втрат і, водночас, нескореності. Саме через ці простори герої переходять не лише фізично, а й морально – змінюючись, дорослішаючи, ламаючись або міцніючи.

Мова роману – ще один інструмент емоційного впливу. Короткі репліки, рвані діалоги, насиченість емоційними фразами – все це створює напругу, тривожність. Тут слова мають вагу. Кожна сцена – не просто розвиток сюжету, а глибокий психологічний зріз.

У підсумку, образна система «Довгої комендантської години» – це глибока багат шарова структура, у якій кожен персонаж, кожна локація, кожне слово працюють на головну мету: показати війну не лише як бій зі зброєю, а як внутрішню битву – з болем, страхом, відповідальністю й любов'ю. У цій системі немає нічого зайвого – все пронизане сенсом. І саме тому роман так глибоко торкається читача.

Роман Андрія Кокотюхи «Довга комендантська година» опинився у фокусі уваги літературної критики, викликавши низку суперечливих, але водночас конструктивних оцінок. Костянтин Родик у рецензії для «України Молодої» наголошує: твір читається легко, сюжет захоплює, однак після завершення не залишає глибокого сліду в свідомості читача. Цей ефект він порівнює з риболовлею — процес приносить емоційне задоволення, незалежно від «улову», тобто від того, що залишиться після. Рецензент також звертає увагу на те, що автор не завжди дотримується усталених законів жанру, що в контексті шпигунського трилера може як вивільняти творчість, так і позбавляти твору структурної досконалості³⁹.

Водночас видання «Сіверщина» пропонує іншу перспективу, наголошуючи на дефіциті маскулінного начала в українській літературі. У цьому контексті роман Кокотюхи подається як оперативна й смілива спроба осмислити війну через призму дії, сили та протистояння. Вражає й швидкість написання, яка не завадила автору закрутити динамічний сюжет, створити яскраві характери та реалістично змалювати Київ лютого 2022 року — місто, що виживає, бореться, живе в умовах комендантської години⁴⁰.

Загалом, цикл «Таймер війни» Андрія Кокотюхи відіграє важливу роль у розвитку сучасної української літератури, зокрема в контексті воєнної прози та жанру шпигунського трилера. Попри значну популярність подібної літератури за кордоном, в Україні цей напрямок тривалий час залишався майже не представленим. Твір «Довга комендантська година» став вагомим спробою заповнити цю нішу, запропонувавши читачам не лише захопливий сюжет, а й глибоке занурення у специфіку роботи воєнної розвідки. Роман, заснований на реальних подіях і створений у тісній співпраці з Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України, вирізняється автентичністю та актуальністю. Його успіх серед читачів підтвердив наявність значного попиту на якісну українську жанрову літературу з патріотичним змістом. Вихід другої книги циклу – «Точка виходу» (2025), презентацію якої особисто провів керівник ГУР Кирило Буданов, засвідчив не лише продовження авторського задуму, а й зростання інституційної підтримки подібних літературних ініціатив. Події, розгорнуті на тимчасово окупованій Харківщині,

³⁹ Родик К. За підтримки ГУР і Гемінгвея: рецензія на «Довгу комендантську годину» Андрія Кокотюхи. Україна молода, 2023. Електронний ресурс. Режим доступу: https://umoloda.kyiv.ua/number/3876/164/178751/?utm_source=chatgpt.com (дата завантаження 08.04.2025)

⁴⁰ Чепурний В. Книжки з автографом: «Довга комендантська година». Сіверщина. Електронний ресурс. Режим доступу: https://siver.com.ua/news/knizhki_z_avtografom_dovga_komendantska_godina/2023-05-13-33215?utm_source=chatgpt.com (дата завантаження 08.04.2025)

розкривають нові виміри боротьби українських розвідників у складних умовах сучасної війни⁴¹.

Таким чином, проєкт Кокотюхи має як художню, так і суспільну цінність, адже формує образ українського героя та сприяє утвердженню національного наративу в умовах триваючого збройного конфлікту.

---

⁴¹ Таймер знову ввімкнуто: вийшло друком продовження циклу шпигунських романів. Сайт Андрія Кокотюхи, 2025. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.kokotuha.com/2025/02/16/> (дата завантаження 07.04.2025)

ВИСНОВКИ

Андрій Кокотюха – один із найяскравіших і найпродуктивніших представників сучасної української прози, який активно формує обличчя масової літератури в Україні. Його творчий доробок охоплює понад дев'яносто романів, значна частина з яких стали бестселерами, що свідчить не лише про письменницьку плідність, а й про глибоке розуміння читацьких очікувань. Центральним жанром у творчості Кокотюхи є детектив, у якому автор вбачає не лише розвагу, а й інструмент соціального діалогу – спосіб висвітлення моральних виборів, боротьби зі злом та відновлення справедливості. Детектив, на його думку, здатен формувати моральне чуття, адже в цьому жанрі завжди є чіткий поділ на добро і зло, що в реальному житті часто розмиті. Разом з тим, Кокотюха майстерно працює в жанрі історичного ретро-роману, де вміло поєднує художню вигадку з автентичними історичними обставинами. Такі твори дозволяють читачеві емоційно пережити події минулого, зануритися у колоритні епохи, водночас не втрачаючи зв'язку із сучасністю. Ще одним важливим напрямом у творчості Кокотюхи є пригодницькі романи для підлітків, у яких він намагається формувати патріотизм, моральні орієнтири та зацікавлення до читання, водночас уникаючи нудного моралізаторства. Таким чином, тематичне та жанрове різноманіття прози Кокотюхи свідчить про його прагнення задовольнити потреби різних категорій читачів, заповнюючи прогалини в українській жанровій літературі.

Повномасштабне вторгнення росіян принесло нові теми у прозу письменника. У романі «Врятувати березень» Андрій Кокотюха майстерно використовує засоби психологізму для розкриття внутрішнього світу персонажів. Головний герой, Анатолій Березняк, проходить складний шлях від скептицизму щодо війни до активної боротьби за виживання родини в умовах окупації. Його внутрішні конфлікти, сумніви та страхи передані через детальний опис думок і переживань. Дружина Леся, налякана бомбовими атаками, наполягає на евакуації, що підкреслює її тривожність і прагнення захистити сім'ю. Описуючи взаємодію між членами родини в екстремальних умовах, автор розкриває їхні емоційні реакції та зміни в поведінці. Кокотюха уникає надмірних сцен насильства, зосереджуючись на психологічних аспектах виживання та морального вибору героїв. Залучення фахового психолога до вичитки тексту свідчить про прагнення автора достовірно передати емоційний стан персонажів, що додає твору глибини та реалістичності.

Роман «Таймер війни. Довга комендантська година» Андрія Кокотюхи є яскравим прикладом воєнного шпигунського роману, що поєднує динамічний сюжет із глибоким зануренням у реалії сучасної війни. Автор майстерно відтворює атмосферу воєнного Києва

лютого 2022 року, передаючи напругу та небезпеку, які відчують мешканці міста. Сюжет зосереджений навколо шпигунських інтриг, де головний герой стикається з численними випробуваннями та моральними дилемами. Кокотюха вдало використовує елементи трилеру та детективу, створюючи інтригу, що тримає читача в напрузі до останніх сторінок. Попри швидкість написання, автору вдалося глибоко прописати характери героїв, зробивши їх живими та переконливими. Роман також піднімає питання патріотизму, вибору між особистим і суспільним, що додає твору філософської глибини.

У творах Андрія Кокотюхи «Врятувати березень» та «Таймер війни. Довга комендантська година» постать людини в кризовій ситуації посідає центральне місце й розкривається через складні моральні, психологічні та екзистенційні випробування. Автор зосереджується не лише на зовнішніх обставинах – війні, загрозі смерті, втраті – а й на глибоких внутрішніх зламах, що відбуваються з героями, змушуючи їх переосмислювати власні цінності, пріоритети та життєві орієнтири.

Таким чином, Кокотюха демонструє, що криза не лише руйнує, а й виявляє сутність людини, оголює її глибини, примушує до самопізнання. Його герої – не ідеалізовані, а живі, суперечливі, здатні як на слабкість, так і на героїзм. Письменник наголошує, що справжній вибір робиться саме в умовах екстремуму, де оголюється справжня природа людини. У цьому контексті його романи стають не лише динамічними сюжетами, а й глибокими етичними роздумами про межу людських можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрій Кокотюха. Біографія. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.writers.in.ua/writer/andrii-kokotiuha/> (дата завантаження 13.03.2025)
2. Бригадир Я. Сучасна українська масова література крізь призму творчої індивідуальності Андрія Кокотюхи // Волинь філологічна: текст і контекст. 2018. № 19. С. 46.
3. Біографія. Сайт Андрія Кокотюхи. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.kokotuha.com/%D0%B1%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%8F/> (дата завантаження 13.03.2025)
4. «Врятувати березень»: вийшов друком перший художній твір про російську окупацію Київщини. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.kokotuha.com/%D0%B2%D1%80%D1%8F%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B2%D0%B8%D0%B9%D1%88%D0%BE%D0%B2-%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%BC-%D0%BF/> (дата завантаження 19.03.2025)
5. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії. Київ: Факт, 2008. 250 с.
6. Гвоздь Є. «Червоний» Андрія Кокотюхи як зразок сучасного історичного роману. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstreams/d8086e48-4e96-4627-bbe6-c039e140dcd8/download> (дата завантаження 14.03.2025)
7. «Довга комендантська година» – перший шпигунський трилер про гарячу фазу війни Росії проти України. Сайт Андрія Кокотюхи, 2023. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.kokotuha.com/%d0%b4%d0%be%d0%b2%d0%b3%d0%b0-%d0%ba%d0%be%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d1%82%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0-%d0%b3%d0%be%d0%b4%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d0%b5%d1%80%d1%88%d0%b8%d0%b9/> (дата завантаження 07. 04.2025)
8. Жанрові одкровення Андрія Кокотюхи: інтелект-реліз / укладач В. В. Потуремець // Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеса Гончара. Полтава, 2017. 15 с.
9. Захоплюючі детективи українським дітям від Андрія Кокотюхи! Рекомендує бібліотека для дітей №4 // ЗАПОРІЖЖЯ. КУЛЬТУРА. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://cultura.city/news/zahopluuci-detektivi-ukrainskim-ditam-vid-andria-kokotuhi-rekomendue-biblioteka-dla-ditej-no4> (дата завантаження 13.03.2025)
10. Кокотюха А. Повернення сентиментального гангстера. Зелений пес. 1999. 184 с.

11. Кокотюха А. Шукачі скарбів. Київ: «Нора-друк». 2005. 67с.
12. Кокотюха А. Гімназист і Чорна Рука . «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2016. 224 с.
13. Кокотюха А. Гімназист і Вогняний Змій. «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2018. 272 с.
14. Кокотюха А. Гімназист і Біла Ворона. «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2019. 272 с.
15. Кокотюха А. Темна вода. Київ: Нора-Друк, 2006. 260 с.
16. Кокотюха А. Легенда про Безголового. Київ: Нора Друк, 2007. 284 с.
17. Кокотюха А. Аномальна зона. Київ: Нора-Друк, 2014. 246 с.
18. Кокотюха Андрій Анатолійович // Віртуальний музей Інституту журналістики , 2020. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://labs.journ.univ.kiev.ua/spring2017/%D0%BA%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%82%D1%8E%D1%85%D0%B0-%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B9-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87/>
19. Кокотюха А. Підпільна держава. Vivat, 2024. 304 с.
20. Кокотюха А. Справа Отамана Зеленого. Фоліо, 2019. 300 с.
21. Кокотюха А. Чорний ліс. КСД, 2019. 304 с.
22. Кокотюха А. Врятувати березень. Ранок, 2022. 240 с.
23. Кокотюха Андрій. Таймер війни. Довга комендантська година. Кн. 1. Роман. Харків: Фабула, 2023. 368 с.
24. Кривопишина А. Масова та елітарна літератури в Україні: зауваги до теми. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/570> (дата завантаження 13.03.2025)
25. Курінна І. Книги про війну в Україні. 10 видань, які побачили світ у 2022 році. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://svoi.city/articles/263038/knigi-pro-vijnu> (дата завантаження 19.03.2025)
26. Лицар сучасного українського детективу Андрій Кокотюха // Кременчуцька Центральна Бібліотека, 2020. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://cbsbook.com.ua/vidznachaemo/3694-licar-suchasnogo-ukrayinskogo-detektivu-andry-kokotyuha.html>
27. Любенко О. «Врятувати березень» – казка про реальність. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.kokotuha.com/%D0%B2%D1%80%D1%8F%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%8C->

- [%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%8C/?utm_source](#) (дата завантаження 19.03.2025)
28. Липинська О. Швидко читати, але довго думати: про роман Андрія Кокотюхи «Червоний». Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2012/12/121214_book_2012_readers_review_kokotuha_dt (завантажено 19.02.2025)
29. Мріяв стати бібліотекарем (до 50-річчя А. Кокотюхи) // Бібліотека ім. Купріна, 2020. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://bibl10.wixsite.com/kuprina/post/%D0%BC%D1%80%D1%96%D1%8F%D0%B2-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BC-%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%82%D1%8E%D1%85%D0%B0>
30. Романенко, О. В. Семіосфера української масової літератури: Текст. Читач. Епоха. Київ: Якубець А. В., 2014, С. 112.
31. Родик К. За підтримки ГУР і Гемінгвея: рецензія на «Довгу комендантську годину» Андрія Кокотюхи. Україна молода, 2023. Електронний ресурс. Режим доступу: https://umoloda.kyiv.ua/number/3876/164/178751/?utm_source=chatgpt.com (дата завантаження 08.04.2025)
32. Сарапина А. Що почитати: 8 книжок від письменників і письменниць із військовим досвідом. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/691220-so-pocitati-8-knizok-vid-pismennikov-i-pismennic-iz-vijskovim-dosvidom/> (дата завантаження 19.03.2025)
33. Теллер К. 20 книг українських письменників про війну і надію. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://harpersbazaar.com.ua/culture/books/20-knyh-ukrayinskykh-pysmennykiv-pro-viynu-i-nadiyu/> (дата завантаження 19.03.2025)
34. Таймер знову ввімкнуто: вийшло друком продовження циклу шпигунських романів. Сайт Андрія Кокотюхи, 2025. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.kokotuha.com/%D1%82%D0%B0%D0%B9%D0%BC%D0%B5%D1%80-%D0%B7%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%83-%D0%B2%D0%B2%D1%96%D0%BC%D0%BA%D0%BD%D1%83%D1%82%D0%BE-%D0%B2%D0%B8%D0%B9%D1%88%D0%BB%D0%BE-%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%BC/?utm_source=chatgpt.com (дата завантаження 07.04.2025)

35. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр. Донецьк: ЛАНДОН–XXI, 2011. С.88.
36. Чепурний В. Книжки з автографом: «Довга комендантська година». Сіверщина. Електронний ресурс. Режим доступу: https://siver.com.ua/news/knizhki_z_avtografom_dovga_komendantska_godina/2023-05-13-33215?utm_source=chatgpt.com (дата завантаження 08.04.2025)
37. Ярема Г. «Рукопис вичитував професійний психолог...». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://wz.lviv.ua/life/473498-rukopys-vychytuvav-profesiinyi-psykholoh> (дата завантаження 19.03.2025)
38. Мероник А. 24.02. Щоденник війни. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://library.sumdu.edu.ua/uk/novyny/2857-24-02-shchodennik-vijni.html> (дата завантаження 19.03.2025)
39. Ball Tom. Ukraine's warrior poet woos recruits from his radio station. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.thetimes.com/world/russia-ukraine-war/article/ukraines-warrior-poet-woos-recruits-from-his-radio-station-8m9z8cd8f?region=global> (дата завантаження 19.03.2025)

Összefoglaló

A jelen munka célja Andrij Kokotyuka «Megmenteni Márciust» és «A háború időmérője» című regényeiben a válságos helyzetben lévő egyén ábrázolásának sajátos vonásainak részletes elemzése. Hosszú kijárási tilalom. A tudományos munka során megvizsgáltuk, hogy az író miként ábrázolja szereplőin keresztül azokat a társadalmi, erkölcsi és pszichológiai megpróbáltatásokat, amelyekkel szembesülnek, továbbá milyen adaptációs modelleket és túlélési stratégiákat kínál a közönség számára a szélsőséges körülmények között.

Andrij Kokotyuka a kortárs ukrán próza egyik legkiemelkedőbb és legtermékenyebb képviselője, aki tevékenyen formálja a tömegirodalom arculatát Ukrajnában. Kokotyuka munkásságában a detektívregény központi műfaj, melyben a szerző nem csupán szórakozást lát, hanem a társadalmi párbeszéd eszközét is – a morális döntések, a gonosz elleni harc és az igazság helyreállításának módját. Az oroszok teljes körű inváziója új témákat hozott az író prózájába. A „Megmenteni Márciust” című regényében Andrij Kokotyuka mesterien alkalmazza a pszichologizmus eszközeit a szereplők belső világának feltárására. A főhős, Anatolij Bereznjak bonyolult utat jár be a háborúval kapcsolatos szkepticizmustól a családja túléléséért folytatott aktív küzdelemig a megszállás körülményei között. A „A háború időmérője” című regény. Кокотюха Andrij «Довга комендантська година» című regénye kiváló példája a háborús kémregénynek, amely a dinamikus cselekményt a modern háború valóságának mélyreható ábrázolásával ötvözi. A szerző mesterien idézi meg az 2022 februárjában háború sújtotta Kijev atmoszféráját, érzékeltetve a város lakói által átélt feszültséget és fenyegetettséget. A regény a patriotizmus, valamint a személyes és a közösségi érdek közötti választás kérdéseit is feszegeti, ezáltal filozófiai mélységet kölcsönözve a műnek.

Andrij Kokotyukha «Megmenteni Márciust» és «A háború időmérője» című műveiben A „Hosszú kijárási tilalom” című regényben a válsághelyzetben lévő ember alakja központi helyet foglal el, és összetett erkölcsi, pszichológiai és egzisztenciális megpróbáltatások révén kerül kibontásra.

Kokotyukha mindezzel azt demonstrálja, hogy a válság nem csupán rombol, hanem feltárja az ember lényegét, mélységeit és önismeretre ösztönöz.

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

УЙФОЛУШІ ІНЕСА

Науковий керівник / Експерт

Автор Наталка Лібак

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

13608

Кількість слів

98429

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Зверніть увагу, що при автоперекладі редакційні зміни могли бути втрачені. Щоб перевірити можливі спроби маніпулювання текстом, подивіться, будь ласка, звіт про подібність вихідного тексту.

Заміна букв		1
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		17

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копію тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз			Копію тексту
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://revolution.allbest.ru/literature/01241381_0.html	146	1.07 %
2	https://revolution.allbest.ru/literature/01241381_0.html	22	0.16 %
3	https://www.gallimardmontreal.com/catalogue/livre/9789661061971	17	0.12 %